

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ДМИТРА МОТОРНОГО

Факультет економіки та бізнесу

Кафедра «Економіки і бізнесу»

(назва кафедри)

Освітньо-професійна програма «Туризм»

Галузь знань 24 Сфера обслуговування

Спеціальність 242 Туризм

Спеціалізація (за наявності) _____

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Лариса БОЛТЯНСЬКА

(підпис)

(ім'я та прізвище)

« 21 » червня 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

на тему **«Ресурсний потенціал Запорізької області для розвитку сільського
зеленого туризму»**

Здобувач вищої освіти:

(підпис)

Поліна ЛИФАРЬ

(ім'я та прізвище здобувача)

Керівник:

_____ д.е.н., професор Ірина КОЛОКОЛЬЧИКОВА

(підпис)

(учене звання, науковий ступінь, ім'я та прізвище)

Запоріжжя, 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО – МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ	7
1.1 Рекреаційно – туристичні ресурси як основа успішного бізнесу	7
1.2 Методичні підходи дослідження ресурсного потенціалу та розвитку туризму	12
1.3 Нормативно – правові аспекти діяльності сільських туристичних садиб	20
Висновок до розділу 1	27
РОЗДІЛ 2 СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ МЕЛІТОПОЛЬЩИНИ	28
2.1 Сільський зелений туризм в країнах Європи	28
2.2 Особливості розвитку сільського зеленого туризму в Україні та Запорізькій області	36
2.3 Досвід організації сільського зеленого туризму в Запорізькій області	48
Висновки до розділу 2	58
РОЗДІЛ 3 РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ	59
3.1 Стратегічні напрями розвитку зеленого туризму в Запорізькій області в післявоєнний період	59
3.2 Розробка сільського зеленого туру вихідного дня по Запорізькій області та його конкурентні переваги	68
Висновки до розділу 3	78
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	85

ВСТУП

Сільський зелений туризм є однією з найбільш перспективних форм туризму, що сприяє сталому розвитку сільських територій, збереженню природної та культурної спадщини, а також підвищенню якості життя населення. В умовах сучасної України, де спостерігається зростаючий інтерес до екологічно чистого відпочинку та активного проведення часу на природі, розвиток сільського зеленого туризму стає особливо актуальним.

Запорізька область володіє багатими рекреаційно-туристичними ресурсами, які включають унікальні природні ландшафти, історико-культурні об'єкти та сприятливі кліматичні умови. Географічне розташування області, її природні багатства та культурна спадщина створюють умови для розвитку різноманітних видів туризму, зокрема сільського зеленого туризму, який може стати важливим чинником економічного зростання та соціального розвитку регіону. У роботі досліджуються природні, культурні та історичні ресурси області, аналізується сучасний стан розвитку сільського зеленого туризму, виявляються проблеми та перешкоди на шляху його розвитку, а також пропонуються шляхи їх подолання.

Сільський зелений туризм є однією з найдинамічніше зростаючих форм туризму в світі, що об'єднує природоохоронні, культурні та економічні аспекти. Ця форма туризму сприяє сталому розвитку сільських територій, забезпечує нові можливості для місцевого населення та сприяє збереженню природних ресурсів. В Україні сільський зелений туризм має великі перспективи завдяки багатим природним, культурним та історичним ресурсам, а також зростаючому попиту на екологічно чистий та активний відпочинок.

Запорізька область, завдяки своєму унікальному географічному розташуванню та багатим природним ресурсам, має значний потенціал для розвитку сільського зеленого туризму. Цей регіон відомий своїми мальовничими ландшафтами, численними природними заповідниками, історико-культурними пам'ятками та гостинністю місцевого населення. Сільський зелений туризм у Запорізькій області може стати важливим інструментом для підвищення

економічної активності, створення нових робочих місць та збереження культурної спадщини.

Для досягнення поставленої мети в дипломній роботі використовуються різноманітні методи дослідження, включаючи аналіз наукової літератури, статистичних даних, картографічний аналіз, а також польові дослідження та експертні опитування. Особлива увага приділяється вивченню туристичної привабливості сільських територій, оцінці їхнього потенціалу та визначенню найбільш перспективних напрямків розвитку.

Зелений туризм є перспективним напрямком через унікальне економіко-географічне положення регіону. Природні курорти та зони відпочинку становлять майже 15% території області та сприяють розвитку зеленого туризму. Сільський зелений туризм може позитивно вплинути на відродження, збереження та розвиток місцевих народних традицій, галузей господарства та пам'яток історико-культурної спадщини, а також розширює можливості реалізації вторинної господарської продукції місцевому населенню.

Розвиток сільського зеленого туризму в Запорізькій області важливий не тільки для економічного зростання регіону, а й для підвищення якості життя його населення та збереження природних і культурних цінностей. Запорізька область має всі умови для того, щоб стати популярним туристичним напрямком серед вітчизняних та іноземних туристів.

Метою роботи є виявлення особливостей, тенденцій та перспектив розвитку сільського зеленого туризму у Запорізькій області.

Відповідно до мети поставили такі завдання:

- Описати сутність та зміст сільського зеленого туризму.
- Проаналізувати передумови та чинники, які сприяють розвитку сільського зеленого туризму.
- Оцінити туристично-рекреаційний потенціал регіону.
- Провести аналіз туристичної діяльності та розвитку сільського зеленого туризму в Запорізькій області.

- Розробити програму сільського зеленого туру на вихідний день по Запорізькій області.

Об'єкт дослідження: сільський зелений туризм в Україні та процеси розвитку сільського зеленого туризму в Запорізькій області.

Предмет дослідження: теоретичні аспекти, тенденції та проблеми розвитку сільського зеленого туризму в Запорізькій області.

Методи дослідження. Абстрактно-логічний, узагальнення та систематизації, табличний, порівняння, узагальнення, морфологічного аналізу, системного аналізу, критичного аналізу.

У своїх дослідженнях проблему розвитку сільського зеленого туризму розглядали такі вчені, як Антонов О. І., Габа М. І., Демко В. С., Кучай О. В., Марченко О. А., Мезенцева І. В., Нестеренко О.О., Печенюк А. П., Рихлицька Х.М., Россоха В., Плотніков М., Самко О. О., Смирнов І. Г., Степанов В. Ю., Тищук І. В., Язіна В. А. та ін.

Проте багато аспектів залишаються невирішеними, обговорюваними і потребують постійного вивчення, зокрема розгляду аспектів розвитку туризму, що створює актуальність теми даної кваліфікаційної роботи.

Інформаційним забезпеченням дослідження стали нормативно-законодавчі акти України, офіційні матеріали, публікації та статистичні данні міжнародних організацій, наукові публікації вітчизняних і зарубіжних учених, результати власних досліджень автора.

Обсяг і структура кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, має три розділи, які поділені на підрозділи, висновок, список використаних джерел (з 62 найменувань). Кваліфікаційну роботу викладено на 90 аркушах комп'ютерного набору.

Рівень вирішення проблеми в дослідженні та практичне значення отриманих результатів полягає у тому, щоб надати можливість органам виконавчої влади у галузі туризму та місцевого самоврядування підвищити ефективність механізмів розвитку підприємницького сектору та розвитку соціальної інфраструктури сільського зеленого туризму в Україні. Результати дослідження мають практичне

застосування в діяльності туристичних підприємств України. Рекомендації, які були висунуті у дослідженні, становлять основу для розвитку сільського зеленого туризму в Україні.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО – МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ

1.1 Рекреаційно – туристичні ресурси як основа успішного бізнесу

Рекреація – це діяльність, спрямована на розвиток і відтворення сил людини (фізичних, інтелектуальних, емоційних) або відновлення її продуктивності.

Рекреаційно-туристичні ресурси (РТР) – утворення та події природного, природно-антропогенного, соціального походження, які впливають на територіальну організацію туризму, переробку, відновлювальну та рекреаційну діяльність, формування рекреаційно-туристичних центрів, спеціалізацію та економічну ефективність [16]

Під туристичними ресурсами розуміють сукупність природних і штучних об'єктів, що володіють комфортними властивостями і придатні для створення туристичного продукту. Загалом наявність туристичних ресурсів визначає виникнення туризму в тому чи іншому регіоні.

Під рекреаційними ресурсами розуміють природні та штучні земельні системи, природні об'єкти та явища, які за наявних технологічних і матеріальних можливостей мають комфортні для відпочинку властивості та споживчу цінність і можуть бути використані для відпочинку та оздоровлення людини в певний час.

Рекреаційно-туристичні ресурси можна умовно поділити на три групи:

1. Природні ресурси – природні об'єкти та явища, пов'язані зі сферою туризму та рекреації. Це унікальні природні явища, печери, водоспади, скельні утворення, заповідники, гори, річки, моря, лікувальні води та грязі, а також кліматичні явища. Природний РТР включає елементи ландшафту, геології, рельєфу, гідрології, клімату, наземної рослинності та тваринного світу біосфери.

2. До природних та антропогенних ресурсів належать біосферні та природні заповідники, заповідні території, пам'ятки природи, регіональні

ландшафтні парки, заповідні території, сади-пам'ятники, ботанічні сади, ліси, гідроелектростанції, зоопарки, дендрарії, луки, троглодитні села.

3. Соціально-історичні РТР – це об'єкти та явища антропогенного походження, пов'язані зі сферою туризму та дозвілля, наприклад:

- Архітектурно-історичні об'єкти (музеї, архітектурні, етнографічні об'єкти), що представляють історико-культурне минуле країни.

- Біосоціальні об'єкти - пам'ятники і пам'ятники, пов'язані з історичними подіями, життям і діяльністю видатних представників науки, техніки і культури.

- Об'єкти, що демонструють сучасні досягнення країни в промисловості, будівництві, сільському господарстві, науці і культурі, медицині та спорті. [24]

Україна має багаті природні, кліматичні та культурно-історичні ресурси, які створюють необхідні умови для розвитку різних видів туризму. Більшість регіонів України мають туристичні ресурси всіх трьох груп, що дає змогу виходити на ринок із привабливими туристичними продуктами.

Значну частину природно-рекреаційного потенціалу складають рекреаційні ландшафти (ліси, пляжі, гори), оздоровчі ресурси (мінеральні води та лікувальні грязі), заповідники (національні парки природного та регіонального ландшафтів, біосферні заповідники, парки – парки мистецтва тощо), історико-культурні ареальні зони (пам'ятки архітектури та містобудування, історико-архітектурні заповідні зони тощо).

Це унікальний ресурс для майбутнього розвитку туризму, відпочинку та курортів, а також найкраще збережена частина природного середовища.

За оцінками експертів, потенціал фінансування природоохоронних, оздоровчих і рекреаційних зон становить 12,1 млн. га, або 20% території України, що відповідає міжнародним показникам збереження раціонального використання природних і рекреаційних ресурсів. Чергова потужність населення України, враховуючи допустимі природоохоронні норми, становить понад 40 млн чоловік.[32]

Найбільшу питому вагу територій і об'єктів природно-заповідного фонду мають:

від 8 до 13% - Тернопільська, Херсонська, Закарпатська, Івано-Франківська, Хмельницька області;

5-7 % - Сумська, Рівненська, Чернівецька області;

3-5 % - Чернігівська, Львівська області, Республіка Крим;

до 3% - Донецька, Миколаївська, Запорізька області;

до 2% - Волинська, Житомирська, Запорізька, Одеська, Черкаська області;

до 1% - Вінницька, Дніпропетровська, Київська, Кіровоградська, Луганська, Харківська області. Особливе місце в системі рекреаційного використання території України посідає Кримський півострів.

Тривалість річних зборів від 175 до 190 днів. Працюють найстаріші в Україні грязелікарні: Євпаторійська, Сакська та ін.

Цілющі мінеральні води різного складу існують у двох областях України. Найбільш значні джерела забруднення зосереджені в Карпатському регіоні, а тверді частки – в Закарпатській та Запорізькій областях. Назви джерел існують у Луганській, Дніпропетровській, Запорізькій, Хмельницькій, Черкаській, Київській, Донецькій та інших областях.

Україна має значні лікувальні резерви, переважно зосереджені в південних і північних регіонах. Курорти Бердянськ, Куяльник, Хаджибея та ін. базуються на родовищах грязей, а на курортах Миргород, Моршино, Немирова, Черча поширені торф'яні грязі.

Не менш важливе місце в розвитку туризму в Україні посідає група туристичних ресурсів: культурні цінності, історичні пам'ятки, архітектура, археологія та етнографічні характеристики території, які становлять значну частину задоволення пізнавальних і культурних характеристик. Загальна кількість архітектурних та історичних пам'яток в Україні становить 49147, значення та назва (насиченість, щільність) варіюються залежно від регіону. Найбільше пам'яток архітектури та пам'яток історії, які зберігаються державою та Церквою, є Запорізька область (3134), Київська область (2886), Чернігівська область (2859) та АРК (3141). Найцінніші культурно-історичні ресурси

знаходяться в Київській, Запорізькій, Тернопільській, Запорізькій, Чернігівській областях та Республіці Крим. [13]

Специфічна складова креативних ресурсів і біосоціальних креативних ресурсів - соціальні та природні об'єкти. Явища, події, пов'язані з життям, діяльністю чи перебуванням в Україні відомих людей різних національностей: французів – Оноре де Бальзака (Бердичів, Корець), Д. Рішельє, Ж. Лябурса (Одеса), угорця Ф. Ліста (Київ).), німці - Х. Стезен (Ялта) і П. Целана (Чернівці), іспанець Хосе (Йосип) де Рібас (Одеса), англійці Д. Говард (Херсон), У. Черчилль (Ялта), Італієць В.В.Растреллі (Київ), Чех Я. Гашек (Київ, Рівне, Дубно, Корець), Ю. Главкий (Чернівці), О. Яропія, Я. Налепки (Овруч), Польща А. Міцкевич (Львів), Л. Варинський (Канів), Я. Домбровський (Їтомир), Я. Корчак, В. Василевська (Київ), американець Д. Хьюз (Донецьк), Т. Драйзер (Київ), Д. Стейнбек (Київ), Д. Рід (Рівне, Корець), Т. Рузвельт (Ялта), тур. Назім Хікмет (Київ), швед Майк Йогансен (Полтава, Харків), норвежець Фрїтьоф Нанесен (Харків), Тур Хейердал (Київ) та інші. Військовий пам'ятник англійцям, загиблим під час Кримської війни 1853 – 1856 рр. (м. Севастополь), поховання шведів на борту Запорізької битви (Полтава), австрійців, загиблих під час Сталінградської битви 1943 р., місця, де поляки мешканців (с. Биківня під Києвом, Луганськ), а інші входять до антропологічних ресурсів дозвілля.[3]

Все більше політиків, бізнесменів, науковців, спортсменів, артистів і простих громадян приїжджають до нас для вивчення та обміну передовим досвідом у авіабудуванні, металургії, медицині, участі у спортивних змаганнях, організації концертів тощо. промисловість. Міжнародні та вітчизняні туристичні виставки, салони краси, біржі, ярмарки, фестивалі, конкурси, які з кожним роком приваблюють все більше іноземних гостей, стали в Україні вже регулярними.

Виходячи з цього ресурсного потенціалу, український туризм має сприяти зміцненню національної економіки, поповненню державного бюджету, підвищенню добробуту громадян України, збереженню історичної спадщини та культурного та зміцненню духовного потенціалу суспільства.

Найважливішим для ефективного використання рекреаційних ресурсів є наявність туристичної інфраструктури. Це готелі, мотелі, вілли, пансіонати, санаторії, ресторани, автотранспорт, розважальні заклади, атракціони тощо.

Однак однієї лише наявності туристичної інфраструктури недостатньо, і її необхідно розглядати в широкому сенсі. Головний елемент повинен виконувати не тільки розважальну функцію, а й відігравати вирішальну роль у покращенні соціально-економічного життя країни в цілому.

Це має бути громадська інфраструктура, яка відповідає світовим стандартам і обслуговує всіх жителів і гостей України. Одне з головних місць щодо організації інфраструктурного забезпечення рекреаційних процесів належить транспортній системі. Питання стосується розвитку громадського транспорту, залізничного сполучення, автомагістралей, повітряного, морського та річкового транспорту.

Україна має розвинену мережу автомобільних доріг, залізниць, аеропортів, річок і портів. Туристи з певними видами транспорту можуть забезпечити пропускну здатність і авіаційні, автомобільні, залізничні, річкові та морські перевезення.

Транспортні шляхи в Україні повинні відповідати міжнародним вимогам і забезпечувати швидкі, безпечні, надійні та комфортні транспортні можливості. Взаємодія двох секторів – транспорту та туризму – допоможе кожній галузі вирішити більшість своїх проблем у короткостроковій перспективі. Розвивати туристичну інфраструктуру вздовж мережі національних транспортних коридорів, зокрема за рахунок участі приватного капіталу та зарубіжні країни).

В Україні прийнято програму функціонування національної мережі міжнародних транспортних коридорів, реалізація якої дозволить вирішити проблеми будівництва доріг і створити сприятливі умови для розвитку туристичної галузі. [29]

Не менш важливим елементом інфраструктури є існуюча мережа пропусків із сусідніми країнами, її розширення та умови обслуговування.

Розвиток туризму неможливий без комунікацій і комунікаційних систем, без різноманітних сервісних функцій, без розвитку громадського харчування та побутового обслуговування, без організації культурно-видовищного обслуговування.

Питання водопостачання та водовідведення в населених пунктах, і в першу чергу на базах відпочинку, залишаються актуальними для України.

Проблема розвитку інфраструктури на території України може бути вирішена лише значними інвестиціями у розвиток фондів, у тому числі центральними та місцевими органами влади, а їх вирішення можливе лише в рамках практичних заходів щодо економічного розвитку країни.

Однією з причин такої ситуації є низька інвестиційна активність вітчизняних та іноземних інвесторів, головним чином через процес глибоких економічних реформ, розпочатих у перехідний період.

Незважаючи на поступове зменшення кількості та місткості готелів і санаторіїв, збільшується кількість обслуговуваного населення та обсяги наданих послуг, насамперед за рахунок підвищення ефективності та трудомісткості.

Сприяє формуванню нового позитивного іміджу України шляхом формування нового підходу до туризму в Україні, регіоні, який може сприятливо вплинути на соціально-економічний розвиток країни в цілому та регіону зокрема. Для ринку послуг наша територія потребує нової стратегії розвитку сільського туризму. [41]

1.2 Методичні підходи дослідження ресурсного потенціалу та розвитку туризму

Системний підхід до дослідження ресурсного потенціалу та розвитку туризму являє собою комплексну систему науково-практичних методів, спрямованих на аналіз, оцінку та ефективне використання різноманітних ресурсів для сприяння розвитку індустрії туризму. Цей підхід включає широкий

спектр міждисциплінарних методів дослідження, що охоплюють географічні, економічні, соціокультурні, маркетингові та статистичні аспекти.

Географічний підхід полягає в аналізі природних і антропогенних ресурсів території для визначення її туристичного потенціалу. Цей метод дає змогу виявити наявність природних красот, пам'яток історії та культури та об'єктів туристичного значення, які можуть привернути увагу туристів. Географічний аналіз також враховує характеристики ландшафту, кліматичні умови, розташування та доступність місця призначення для туристичних подорожей.

Географічні підходи є важливим фактором аналізу ресурсного потенціалу та розвитку туризму. Цей підхід вивчає зв'язок між географічними характеристиками конкретного регіону та можливостями розвитку туризму. Це дозволяє нам визначити природні та культурні ресурси, які можуть привабити туристів, і розробити стратегії їх оптимального використання.

Перш за все, географічний підхід враховує фізичні характеристики території, включаючи рельєф, клімат і гідрологічні умови. Такі природні ландшафти, як гори, ліси, океани та пляжі, можуть бути важливими туристичними об'єктами. Гарний клімат і природна краса часто визначають вибір туристичного напрямку.

Географічний аналіз також використовується для оцінки наявності та розвитку туристичної інфраструктури, такої як готелі, ресторани та транспортні мережі. Добре транспортне сполучення та розвинена мережа розміщення можуть значно підвищити привабливість регіону для туристів.

Культурні та історичні аспекти також важливі в географічному аналізі. Головною мотивацією для туристичних поїздок можуть бути старовинні пам'ятки, місця історичного значення, фестивалі та заходи. Глибокі культурні традиції та унікальний спосіб життя можуть привабити туристів, зацікавлених у культурному та етнічному досвіді.

Географічний підхід також оцінює екологічну стійкість розвитку туризму та його вплив на природне середовище. Відновлювані природні ресурси,

збереження біорізноманіття та збереження екологічно чистого навколишнього середовища стають все більш важливими чинниками розвитку сталого туризму.

Таким чином, географічний підхід до вивчення ресурсного потенціалу та розвитку туризму дає змогу визначити головні визначні пам'ятки регіону та розробити стратегію майбутнього розвитку на основі географічних характеристик та можливостей. [13]

Наступний спосіб – економічний. Цей включає в себе аналіз туристичного ринку, визначення споживчих потреб і попиту на туристичні послуги, оцінку конкурентоспроможності регіону в туристичній галузі. Такий підхід дає змогу розробляти стратегії залучення інвестицій, сприяти розвитку туристичної інфраструктури, планувати маркетингові кампанії та розробляти інноваційні продукти для туристів.

Одним із ключових аспектів дослідження та аналізу індустрії туризму є економічний підхід до вивчення ресурсного потенціалу та розвитку туризму. Цей підхід враховує такі економічні аспекти туризму, як внесок у ВВП, створення робочих місць, інвестиційну привабливість, ефективність інфраструктури та інші фінансові показники.

Перш за все, економічний підхід дає змогу оцінити економічний вплив туризму на регіон чи країну. Це включає в себе розрахунок прямих і непрямих доходів від туристичної діяльності, таких як туристичні витрати на розміщення, харчування та розваги, а також витрати споживачів у сфері послуг та інших секторах економіки.

Тоді економічний аналіз можна використовувати для визначення ефективності використання ресурсів для розвитку туризму. Це включає оцінку інвестицій у туристичну інфраструктуру, рівень використання та прибутковість промислових проектів. Наприклад, аналіз ефективності будівництва готелю.

Економічний підхід також можна використовувати для вивчення впливу туризму на інші сектори економіки. Туризм може стимулювати розвиток суміжних галузей, таких як транспорт, готелі, ресторани, роздрібна торгівля,

ремесла та мистецтво. Це також може сприяти розвитку малого та середнього бізнесу, надаючи нові можливості для підприємців.

Економічний аналіз також враховує вплив туризму на зайнятість і рівень життя місцевого населення. Туризм може не тільки створювати робочі місця в сфері послуг, будівництві та інших сферах, але й забезпечувати додатковий дохід населенню за рахунок розвитку сфери послуг і підвищення попиту на товари та послуги.

Тому економічний підхід до дослідження ресурсного потенціалу та розвитку туризму дозволяє зрозуміти економічні аспекти туризму та розробити стратегії сприяння розвитку туризму на макро- та мікрорівнях. [11]

Соціокультурний підхід включає аналіз культурних, історичних та соціальних аспектів туризму, таких як традиції, звичаї, місцева кухня, фольклор, релігійні святині тощо. Такий підхід дозволяє не тільки врахувати потреби та очікування туристів, а й визначити характер підходу до реклами та просування турпродукту на різних ринках.

Соціокультурний підхід до дослідження ресурсного потенціалу та розвитку туризму відображає важливість культурних і соціальних аспектів у формуванні туристичних продуктів і послуг. Цей підхід зосереджений на розумінні впливу туризму на культурний ландшафт, традиції, звичаї та спосіб життя місцевих жителів, а також на відносини між туристами та місцевими громадами.

По-перше, соціокультурний підхід вивчає вплив туризму на культурну спадщину. Це й збереження та охорона історичних пам'яток, національних традицій, фольклору та інших культурних цінностей. Туризм може сприяти збереженню культурної спадщини шляхом фінансової підтримки програм збереження та привернення уваги до цінності культурних цінностей.

Соціокультурний підхід також враховує взаємодію між туристами та місцевою громадою. Це включає в себе розвиток середовища, сприятливого для взаємодії та обміну досвідом між туристами та місцевими жителями, а також сприяння культурному обміну та взаєморозумінню. Також важливо залучати

місцеве населення до процесів прийняття рішень щодо розвитку туризму та його впливу на суспільство.

Потім соціокультурний підхід оцінює вплив туризму на соціально-економічний розвиток місцевих громад. Це включає аналіз змін рівня життя, зайнятості, освіти та інших аспектів соціально-економічного розвитку. Туризм може створити нові робочі місця, збільшити прибутки місцевого бізнесу, сприяти розвитку малого та середнього бізнесу, а також підвищити обізнаність і освіту місцевих жителів. [10]

Підсумовуючи, можна сказати, що соціокультурний підхід до дослідження ресурсного потенціалу та розвитку туризму враховує важливість культурного та соціального аспектів у формуванні індустрії туризму. Це сприяє збереженню культурної спадщини, створює умови для взаємодії між туристами та місцевими громадами, а також сприяє соціально-економічному розвитку місцевої території.

Маркетинговий підхід включає вивчення ринкових тенденцій, проведення маркетингових досліджень, розробку стратегій брендингу та рекламних кампаній, спрямованих на залучення туристів. Такий підхід дозволяє розробляти ефективні маркетингові стратегії, які сприяють збільшенню кількості місцевих відвідувачів і роблять ваш туристичний ринок більш конкурентоспроможним.

Дослідження потенціалу ресурсів і маркетингових підходів для розвитку туризму відображає важливість розуміння потреб і переваг туристів, розробки ефективних маркетингових стратегій і підвищення конкурентоспроможності туристичних продуктів. Цей підхід зосереджується на таких аспектах туристичного ринку, як сегментація ринку, позиціонування бренду, реклама та продажі.

Перш за все, маркетинговий аналіз допомагає визначити ваших цільових клієнтів та їхні потреби. Це включає дослідження демографії, інтересів і поведінкових звичок потенційних туристів. Маркетингове дослідження може допомогти вам визначити типи туристичних продуктів і послуг

Маркетинговий аналіз також включає розробку ефективних рекламних кампаній. Це передбачає використання різноманітних каналів комунікації,

включаючи інтернет-рекламу, соціальні медіа, телебачення та друковані засоби масової інформації, для просування туристичних продуктів і привернення уваги потенційних туристів. Сучасні маркетингові інструменти дозволяють охопити максимальну цільову аудиторію та стимулювати попит на ваші туристичні послуги. [8]

Крім того, маркетинговий підхід, який вивчає ресурсний потенціал і розвиток туризму, можна вважати ключовим елементом успішної маркетингової стратегії в туристичному секторі. Це допомагає зрозуміти потреби та переваги туристів, розробити ефективні маркетингові стратегії та просувати туристичні продукти на ринку, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності та прибутковості сектора.

Статистичний підхід включає збір та аналіз статистичних даних про обсяг туристичних потоків, структуру попиту та пропозиції, фінансові показники туристичних підприємств та інші ключові показники, які оцінюють ефективність розвитку туристичної галузі.

Статистичний підхід до вивчення ресурсного потенціалу та розвитку туризму ґрунтується на аналізі числових даних, що стосуються індустрії туризму та її впливу на економіку та суспільство. Цей підхід використовує різноманітні статистичні методи та інструменти для оцінки та прогнозування розвитку туристичної діяльності та вивчення тенденцій і моделей у туристичній діяльності.

Перш за все, статистичний аналіз дає змогу визначити обсяг туристичних потоків та їх динаміку в різні періоди. Це включає аналіз кількості туристів, які відвідують певну територію, країни їхнього походження, тривалості перебування та інші аспекти. Збір і аналіз цих даних допомагає нам визначити популярність різних туристичних напрямків і передбачити майбутні зміни.

Статистичні підходи також включають оцінку економічного впливу туризму на регіон чи країну. Це включає аналіз витрат на туризм, внесок туризму у ВВП, створення робочих місць та інші економічні показники. Порівнюючи ці дані з іншими секторами економіки, можна оцінити важливість туризму для

економічного розвитку країни та розробити стратегії підтримки та розвитку туризму.

Статистичний аналіз також можна використовувати для вивчення соціального впливу туризму на громади та людей. Це включає в себе аналіз змін у рівнях зайнятості, доходах, рівні життя та інших аспектах соціального розвитку. Оцінюючи ці показники, можна визначити позитивні та негативні сторони впливу туризму на суспільство та розробити стратегії сталого розвитку.

Таким чином, статистичні підходи до вивчення ресурсного потенціалу та розвитку туризму є важливими інструментами для збору, аналізу та інтерпретації даних про туристичну діяльність. Це допомагає нам зрозуміти різні аспекти туристичного ринку, визначити пріоритети розвитку галузі та розробити ефективні стратегії підтримки та просування туризму.

Монографічний підхід до дослідження розвитку зеленого туризму є важливим інструментом для розуміння та аналізу тенденцій у цій сфері. Монографічний підхід, заснований на глибокому аналізі та дослідженні конкретних аспектів зеленого туризму, дозволяє дослідникам отримати детальні знання про конкретні аспекти розвитку цієї галузі. [43]

У дослідженні ринку туристичних послуг монографічний підхід зазвичай використовується для проведення поглибленого аналізу конкретного сегмента туристичного ринку. Наприклад, дослідження розвитку зеленого туризму може бути зосереджено на екологічно чистих готелях, відвідуваннях природних заповідників і розвитку екотуризму в конкретному регіоні.

Монографічний підхід передбачає глибоке й детальне вивчення конкретної теми. Це дозволяє дослідникам зосередитися на конкретних аспектах, таких як історія розвитку зеленого туризму, тенденції споживання, економічні аспекти, соціокультурні наслідки тощо.

Монографічний підхід також дає змогу виявити сильні та слабкі сторони окремих секторів зеленого туризму, виявити потенційні можливості майбутнього розвитку та визначити стратегії вдосконалення цього сектору на ринку туристичних послуг.

Як правило, дослідження ринку туристичних послуг використовує систематичні методи для аналізу та оцінки взаємодії між різними аспектами туризму. У контексті зеленого туризму це означає вивчення взаємозв'язків між екологічними, економічними, соціокультурними та політичними аспектами цього виду туризму.

Системним підходом було б розглядати зелений туризм як глобальну систему, що складається з різних компонентів: екологічно чистих готелів, туристичних маршрутів до природних заповідників, туристичних послуг для захисту навколишнього середовища тощо. Такий підхід дозволяє дослідникам розглянути взаємозв'язки між цими компонентами та їхній вплив на розвиток зеленого туризму.

Ключовим аспектом системного підходу є розгляд багатьох факторів, що впливають на зелений туризм, у контексті їх взаємодії та взаємозв'язків. Це дозволяє розглядати зелений туризм як комплексну систему, яка реагує на зміни в різних сферах, включаючи екологічні, економічні та соціокультурні аспекти.

Загалом, системні методи дослідження розвитку зеленого туризму є важливим інструментом для розуміння та аналізу цієї сфери. Це дозволить дослідникам краще зрозуміти взаємодію різних аспектів туризму та сприяти розробці стратегій і політики для підтримки сталого розвитку сектора.

Комплексний підхід до дослідження розвитку зеленого туризму є важливим інструментом для розуміння та аналізу цієї сфери. Для більш повного та глибокого розуміння феномену зеленого туризму необхідне поєднання різних методів і підходів.

У дослідженні ринку туристичних послуг зазвичай використовується цілісний підхід для аналізу впливу різних факторів на розвиток туризму. Для зеленого туризму це означає врахування екологічних, економічних, соціально-культурних та інших аспектів, які впливають на цей вид туризму.

Комплексний підхід передбачає використання різноманітних методів дослідження, таких як аналіз якісної та кількісної інформації, статистичний аналіз, опитування, спостереження тощо. Це дозволяє дослідникам отримати

більш повну картину розвитку зеленого туризму та визначити основні тенденції та проблеми. [26]

Одним із ключових аспектів інтегрованого підходу є розгляд взаємозв'язків між різними аспектами туризму та їх вплив на розвиток туристичної галузі в цілому. Це означає розгляд екологічних аспектів у контексті їх взаємодії з економічними та соціокультурними факторами.

Таким чином, цілісний підхід може забезпечити глибоке та всебічне розуміння розвитку зеленого туризму. Це дозволить визначити основні фактори успіху та виклики сектора та розробити стратегії та політику для підтримки сталого розвитку зеленого туризму.

Загальний висновок усіх методів дослідження ресурсного потенціалу та розвитку туризму полягає в тому, що кожен із цих підходів відіграє важливу роль у розумінні та управлінні індустрією туризму. Географічний підхід розрізняє природні та культурні ресурси, економічний підхід розглядає вплив туризму з економічної точки зору, соціокультурний підхід оцінює вплив туризму на культурну спадщину та соціальний розвиток, а статистичний підхід використовує об'єктивні бази даних. Для прийняття рішень.

Інтеграція цих методів дає більш повну та об'єктивну картину ресурсного потенціалу та перспектив розвитку туризму. Розуміння географічних особливостей, економічних можливостей, соціокультурних взаємодій і статистичних тенденцій може допомогти розробити стратегії розвитку індустрії туризму для досягнення сталого та збалансованого розвитку, який враховує інтереси туристів і місцевих жителів. Повністю використовувати потенціал туристичних ресурсів для економічного, соціального та культурного збагачення території.

1.3 Нормативно – правові аспекти діяльності сільських туристичних садиб

Сертифікація, туризм, сільський зелений туризм, особисті селянські господарства, послуги громадського харчування та тимчасового проживання.

Сьогодні сільський зелений туризм в Україні сприймається як особливий вид діяльності та специфічна форма сільського відпочинку, що надає численні можливості використання природного, матеріального та культурного потенціалу регіону. Вторинна господарська діяльність сільських жителів у їх межах, використання потужностей і ресурсів сільськогосподарських активів, надання послуг харчування, розміщення тощо. До туристів світова практика відносить ці види. Важливість туризму полягає в тому, що сільський зелений туризм розглядається як невід'ємна частина комплексного соціально-економічного розвитку села та засіб вирішення багатьох проблем сільської місцевості.

Оскільки в умовах фінансової кризи економічні та соціальні проблеми села надзвичайно загострилися, поширення та розвиток сільського зеленого туризму в Україні є особливо бажаним. Вирішення низки організаційно-правових проблем, пов'язаних із розвитком сільського зеленого туризму, слід розглядати, виходячи з правового статусу індивідуальних селянських господарств, правових засад власності на землю та селянські господарства, основних засад господарської діяльності. . Приватні господарства тощо. Проте, згадана галузь туризму наразі страждає від відсутності правового забезпечення та регулювання. Не є винятком і порядок сертифікації послуг, що надаються організаціями зеленого туризму в сільській місцевості.

Наразі в Україні під поняттям сертифікація розуміється процедура, спрямована на підтвердження відповідності третьою стороною, незалежною від виробника (дистриб'ютора) і споживача, та надання письмової гарантії того, що продукт, процес чи послуга відповідають вимогам. Вимоги визначені. Автентичність документа підтверджується спеціальним сертифікатом.

Сертифікація туристичних послуг має певні особливості, а підходи до сертифікації послуг у сфері сільського зеленого туризму враховують особливості чи проблеми, що виникають через практичну відсутність правового забезпечення та регулювання цієї сфери діяльності. На сьогодні діяльність у сфері сільського зеленого туризму регулюється положеннями Закону України «Про туризм» від 15 вересня 2015 року № 324 [1]. Право особистих селянських господарств на

участь у сільському зеленому туризмі закріплено статтями Закону України «Про селянські господарства» від 15 травня 2023 року № 742 [3].

Чинний Закон України «Про туризм» має низку недоліків, оскільки регулює туризм загалом без урахування специфіки окремих його сфер (зокрема, сільського зеленого туризму). Проте з метою подальшого розвитку цього положення 23 жовтня 2023 року до Верховної Ради України було подано проект Закону України «Про сільський та сільський зелений туризм» [2], який мав на меті визначити деталі сільського туризму. . Зелений. Туризм. як вид діяльності, але ще не затверджений.

Відповідно до проекту, сільський туризм - це рекреаційна форма сільського туризму, пов'язана з перебуванням туристів у селянській оселі, в індивідуальному будинку або на території особистого селянського (фермерського) господарства. Головним героєм, який забезпечує функціонування цього виду туризму та організовує дозвілля в селі, є сільська родина, яка пропонує проживання та харчування, знайомить з особливостями ландшафту та проводить майстер-класи з гончарства, бджільництва, мисливства та птахівництва тощо. .

Відповідно до Закону України «Про особисте селянське сільське господарство» [3], правова природа особистого селянського господарства полягає в тому, що воно є господарською діяльністю, яка здійснюється фізичною особою як фізичною особою або особами, які без реєстрації є юридичними особами. , здійснюються. відбувається в сім'ї або в сімейних відносинах і при спільному існуванні для задоволення особистих потреб шляхом виробництва, переробки і споживання сільськогосподарської продукції, продажу її надлишків і надання послуг з використанням благ сільського господарства особам, у тому числі в сільській місцевості . зелений туризм. Діяльність, пов'язана з веденням особистого селянського господарства, не належить до підприємницької діяльності.

Положення «Порядку надання послуг з тимчасового розміщення», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 15.03.2024 р. № 297

(зі змінами, внесеними постановою КМУ № 1203 від 11.03.2024 р.). 16/2024). .2014) [4] та Закону України «Про особисте селянське господарство» [3] до осені 2015 року прямо передбачалося, що сільський зелений туризм як вид діяльності (крім випадків реєстрації фізичної особи як виконавця) не підпадає під ліцензування, вимоги, а за наявності в засобах розміщення максимум семи туристичних номерів сертифікація послуг з тимчасового розміщення є добровільною. Якщо власник житлового приміщення, що надає послуги з тимчасового розміщення, зареєстрований як підприємець, сертифікація послуг щодо безпеки життя і здоров'я людей, захисту їх майна та охорони навколишнього середовища є обов'язковою та проводиться відповідно до чинного законодавства. Обов'язковою була також сертифікація надання послуг з харчування туристів у зелених закладах, а для послуг туристичного супроводу – також необхідна спеціальна підготовка та дозвіл.

Проте наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі від 30 липня 2015 року № 876 (зареєстровано в Міністерстві юстиції України 19 вересня 2015 року за № 1595/21907) [4] внесено зміни до списку. Продукція підлягає обов'язковій сертифікації в Україні, за винятком статті 30 «Готельні та ресторанні послуги, що надаються підприємствами, що здійснюють туристичну діяльність», тому сертифікація готельних і ресторанних послуг з цієї дати була виключно добровільною.

Зазначимо, що сертифікація послуг розміщення в США та Європі також є добровільною, але зокрема у Франції вона здійснюється на основі стандартів, встановлених державною структурою, а в Швеції діє спеціальна програма «Сільська гостинність», яка встановлює свої правила - внутрішні стандарти, що створюють необхідні умови для надання послуг відпочиваючим. Польське та угорське законодавство не містить конкретного визначення сільського (зеленого, сільськогосподарського) туризму. В Угорщині використовується термін «фермерська гостинність». У цих країнах розроблено національні стандарти у сфері сільського туризму [12].

В Україні законодавчо врегульовану добровільну сертифікацію послуг у сфері сільського зеленого туризму наразі проводить 21 експерт Асоціації сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні, який має сертифікати та пройшов професійну підготовку. Експерт відвідує компанію для проведення сертифікації та перевіряє, чи відповідає компанія вимогам сертифікації. Зібрана інспектором інформація надсилається до комісії, створеної Асоціацією сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні, яка приймає остаточне рішення про присудження знака та сертифіката.

Розроблено програму добровільної категоризації у сфері сільського зеленого туризму «Українська гостинна садиба». Він призначений для добровільної категоризації індивідуальних і колективних неготельних засобів розміщення та встановлює вимоги до різних категорій засобів розміщення в закладах сільського туризму. [15].

Категорії мережі «Українська гостинна садиба» позначені наступним чином:

- базова категорія – садиба відповідає мінімальним вимогам для розміщення туристів та відпочиваючих;

- перша категорія – ферма відповідає встановленим мінімальним вимогам та вимогам щодо озеленення території, паркування автотранспорту, мінімальних розмірів ліжок, санітарних зон та проходження навчання власниками ферми;

- друга категорія – садиба відповідає встановленим вимогам першої категорії та вимогам, які передбачають наявність знаку світу, окремого входу для гостей, наявність дитячого майданчика, лазні/сауни та доступу до мережі Інтернет;

- третя категорія (найвища) – об'єкт відповідає вимогам другої категорії та вимогам, які передбачають наявність басейну, гаража, в кожній кімнаті – телевізор, холодильник, оформлення зон відпочинку з природними матеріалів, 100% одно- та двомісні номери, цілодобове гаряче та холодне водопостачання.

Вищезазначені вимоги до категорійності визначені на основі Закону України «Про туризм», національних стандартів України у сфері туризму,

міждержавних стандартів туристично-екскурсійного обслуговування та аналогічних стандартів держав-членів Європейської сільської федерації та агротуризму EUROGITES (Австрія, Ірландія, Німеччина, Польща, Угорщина, Швеція, Швейцарія, Чехія), хоча в перспективі було б логічно розробити, затвердити та впровадити національний стандарт України, що регламентує надання послуг саме в цій сфері переваги сільського зеленого туризму. [44]

Сертифікат та торгова марка «Українська гостинна садиба» надається агротуристичним об'єктам, які відповідають затвердженим вимогам категоризації. Знак присуджується строком на два роки, що підтверджується відповідним сертифікатом.

За даними Асоціації сприяння розвитку сільського зеленого туризму, наразі в Україні класифіковано 142 садиби, з яких 117 отримали сертифікат.:

- а) базового (найнижчого) рівня – 56 садиб;
- б) першого – 19 садиб;
- в) другого – 23 садиби;
- г) третього (найвищого) – 19 садиб [9].

В Україні також запроваджено систему екологічного маркування земель сільськогосподарського призначення знаком «Зелена садиба» та розроблено відповідну програму екологічного маркування [9]. Екологічна сертифікація за програмою Green Homestead є добровільною та незалежною від сертифікації якості житла, оскільки вона просто демонструє екологічно чистий метод ведення сільського господарства.

Система сертифікації для отримання знака *Manoir Vert* базується на принципах зменшення шкідливого впливу агротуристичного об'єкта на навколишнє середовище, збереження ресурсів, підтримки народних традицій і ремесел, підтримки місцевої економіки та розвитку екологічно чистих форм розваг і розваг. відновлення. Знак має три рівні якості від першого (найнижчого) до третього (найвищого), присуджується терміном на два роки з можливістю продовження та підтверджується відповідним сертифікатом.

Екологічна сертифікація нерухомості проводиться за відомими світовими системами сертифікації послуг у сфері сільського зеленого туризму, зокрема BlueFlag, GreenGlobe 21, VISIT, Milieubarometer, LegambienteTurismo [9].

За даними Асоціації сприяння розвитку сільського зеленого туризму, процедуру сертифікації за програмою екологічного маркування «Зелена садиба» в Україні пройшли 35 садиб із 7 областей України, з них 24 отримали I рівень і три садиби – II рівень [17].

Висновок до розділу 1

Рекреаційно-туристичні ресурси визначаються як природні та штучні об'єкти, які мають комфортні характеристики та придатні для створення туристичних продуктів. Важливим аспектом є системний підхід до їх дослідження, який включає географічні, економічні, соціокультурні та маркетингові аспекти. Також ми розглянули значення екологічної сертифікації за програмою «Зелена Садиба», що сприяє зменшенню шкідливого впливу на навколишнє середовище та підтримці місцевих традицій і ремесел.

Враховуючи економічні та соціальні проблеми сільських районів, сільський зелений туризм розглядається як важливий інструмент для покращення економічної ситуації в цих регіонах. Розвиток цієї галузі вимагає вирішення ряду організаційно-правових питань, таких як правовий статус індивідуальних селянських господарств, право власності на землю та сертифікація послуг.

У розділі акцентується увага на системному підході, який включає географічні, економічні, соціокультурні, маркетингові та статистичні методи аналізу. Географічний підхід особливо важливий, оскільки він дозволяє виявити природні та культурні пам'ятки, які можуть привабити туристів

Таким чином, розділ висвітлює як теоретичні основи сільського зеленого туризму, так і методологічні підходи до аналізу та розвитку цієї сфери в Україні. Головний висновок полягає в тому, що сільський зелений туризм має значний потенціал для соціально-економічного розвитку сільських районів, однак потребує комплексного підходу та вирішення ряду правових і організаційних питань.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДОСВІДУ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ

2.1 Сільський зелений туризм в країнах Європи

Останнім часом значно зріс попит на відпочинок у сільській місцевості. Для сільських жителів цей вид туризму є найкращим стимулом для створення та розвитку підприємницької діяльності, забезпечує додатковий дохід та підвищує рівень зайнятості членів сільських сімей. Крім того, діяльність сільських громад щодо організації надання послуг СТ сприяє розвитку сільських населених пунктів та благоустрою сільських територій, створює додаткові кошти для поповнення місцевих бюджетів та стає вагомим фактором перспектив розвитку сільських територій.

Популяризація та поширення ЕО є актуальною для України, оскільки сприяє вирішенню таких проблем, як:

- Захист і розвиток місцевих народних традицій;
- Пропонує розміщення та відпочинок у районах без готелів
- Створення робочих місць для фермерів і ремісників;
- Підвищення обізнаності серед сільських громад про важливість їхнього місцевого середовища.
- Підвищити рівень та естетичність сільського господарства та покращити якість життя селян.

Сьогодні в Європі існує багато різних концепцій реалізації сільського туризму: ферми, сільські готелі, замки, історичні місця та приморські резиденції; кінні ферми; виноробні; міні-острівці; Рибальсько-мисливські будинки та ферми.

Для підтримки обслуговування та створення можливості вибору в Європі запроваджена сертифікація послуг сільського туризму (державна і добровільна), та система категоризації сільського житла для туристів.

Категоризація сільського житла для туристів здійснюється в кожній європейській країні за окремими критеріями згідно з переліком засобів обслуговування та комфорту:

- Площа будинку і кількість кімнат;
- Дизайн інтер'єру;
- Етнографічна характеристика;
- Наявність або відсутність господарів;
- Будинки інвалідів;
- Меблі;
- Санітарно-гігієнічні умови;
- Наявність або відсутність різних видів побутової техніки;
- Організація харчування;
- Гастрономічні пропозиції;
- Наявність та планування спортивних майданчиків, саун, басейнів та гаражів;
- Можливість залучення туристів на традиційну ферму;
- Можливість утримання домашніх тварин;
- Наявність програми просування екотуризму;
- Рівень послуг, що надаються.

Тенденцією розвитку СТ є процес глобалізації в цій сфері. Це означає усунення всіх перешкод для міжнародної туристичної торгівлі, зниження вартості транспортних послуг і створення одного рівня туристичної інфраструктури в різних країнах світу. Окремою рисою процесу глобалізації у сфері сільського туризму є створення глобальної бази даних пропозицій різних країн світу, налагодження механізму глобальної торгівлі цими послугами за допомогою електронної мережі Інтернет, яка має стати визначальною системою постачання та збуту світового ринку послуг сільського туризму. [15]

Зелений туризм активно розвивається в Польщі, Чехії, Фінляндії, Швейцарії, Бельгії, Швеції та інших країнах. За експертними оцінками, із зеленим туризмом пов'язано від 500 000 до 900 000 робочих місць, а понад 2

мільйони місць у сільській місцевості можуть бути доступні для європейських туристів [25]. Відповідно до таблиці 2.1.1, виходячи з кількості ночей, проведених туристами в місцях проживання, Німеччина, Франція, Нідерланди, Бельгія, Польща та Чехія є країнами, де рівень подорожей є найвищим і де відпочинок на природі є пріоритетним. Не дивно, що серед цих країн Польща та Чехія, відносно молоді члени ЄС, успішно перейняли досвід зеленого туризму та впровадили його у своїх економіках для підтримки та розвитку сільських територій. Ці шість країн вважаються найбільш відповідними ринками для послуг Ecotrust в Європі (табл. 2.1.1).

Таблиця 2.1.1

Найпопулярніші ринки екотуристичних послуг в Європейському Союзі

Країна	Загальна кількість поїздок з ночівлею в 2022 р., млн	Відсоток туристів у яких природа та зелений туризм, були основною ціллю поїздки, %	Кількість поїздок з ночівлею, де природа та зелений туризм, млн
Німеччина	99,5	15	14,9
Франція	26,6	14	3,7
Нідерланди	22,0	25	5,5
Бельгія	14,2	19	2,7
Польща	13,5	19	2,6
Чехія	7,3	26	1,9

Сьогодні сільський туризм є найдинамічнішим сектором світової індустрії туризму. Європейський Союз розглядає розвиток сільського туризму як ключовий засіб економічного зростання в сільській місцевості.

Зелений туризм ще називають сільським туризмом або екотуризмом, а термін «повільний» досі поширений в Європі. Зелений туризм спрямований на розвиток сільських територій, підтримку населення, а також не менш важливими

елементами є примирення людини і природи, пізнання навколишнього світу, ознайомлення з проблемами сільських територій і засвоєння нових культурних цінностей.

Хоча кожна країна має своє тлумачення поняття зеленого туризму, варто звернути увагу на визначення Міжнародної асоціації екотуризму, яке пояснює всі його аспекти. «Екотуризм полягає у відповідальному ставленні до природних просторів, які забезпечують їх збереження. Він захищає природне середовище, підтримує добробут місцевих жителів, а також сприяє освіті туристів.» [24]

Які передумови для активного розвитку сільського туризму? Кілька причин пояснюють таке бурхливе зростання. Перша криза в аграрному секторі стала однією з найбільших криз.

На зміну сільському господарству поступово приходять землеробство, механізація та модернізація змінюють образ сільської дійсності.

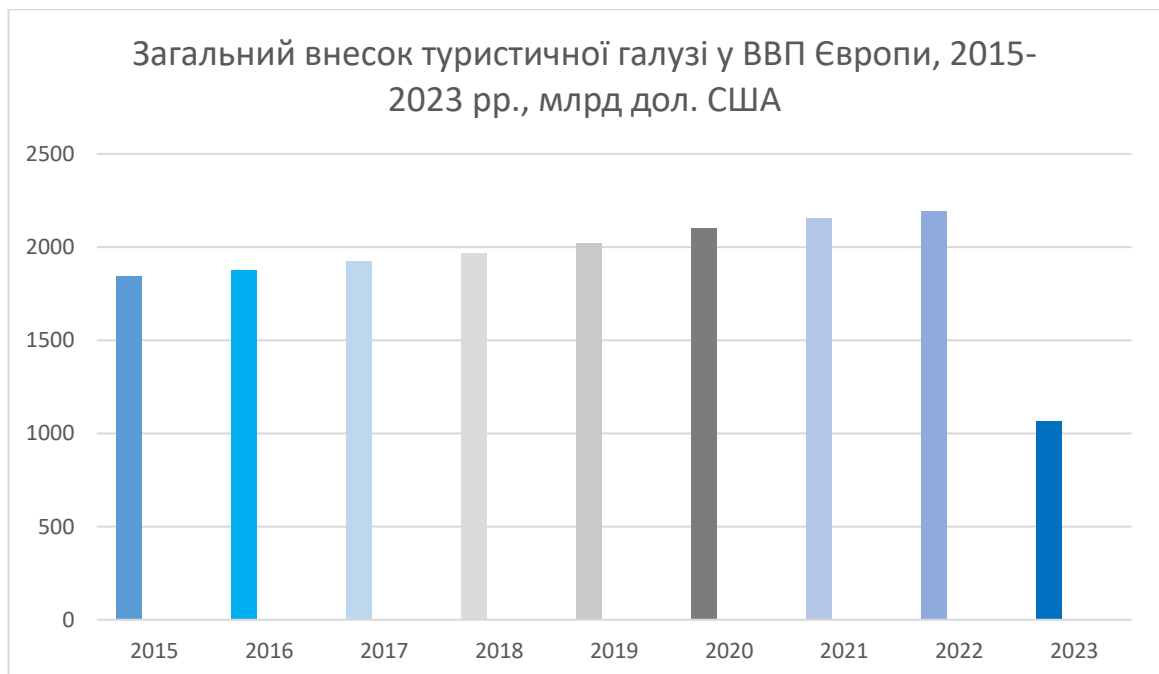

Рис. 1. Загальний внесок туристичної галузі у ВВП Європи, 2015-2023 рр., млрд дол. США

Джерело: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2021/4.pdf

Таблиця 2.1.2

Критерії визначення сільських поселень у країнах. Організації економічної кооперації та розвитку зеленого туризму

Держава	Критерій виділення
Австрія	Населені пункти з чисельністю до 5000 осіб
Австралія	Дисперсно розселені групи населення чисельністю нижче 1000 осіб
Великобританія	Немає чіткого визначення, проте Комісія з розвитку сільських територій, визначає, що це території з сільським укладом господарства і населенням до 10000 мешканців
Данія, Норвегія	Поселення чисельністю до 200 мешканців
Канада	Населені пункти де мешкає до 1000 осіб
Португалія, Швейцарія	Населені пункти з чисельністю населення до 10000 осіб
Франція	Населені пункти з чисельністю населення до 2000 осіб, що мешкають у суміжних будинках, або на відстані не більше 200 метрів один від одного

Джерело: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2021/4.pdf

Рис. 2. Динаміка попиту на зелений туризм у країнах ЄС

Відповідно до міжнародної (переважно європейської) практики, розвиток зеленого та сільського туризму у формі малого сімейного готельного бізнесу є основною соціально-економічною програмою переведення частини сільськогосподарського населення з виробничих територій у сферу обслуговування (табл.2.1.3). Його місія полягає в стимулюванні розвитку сільськогосподарських територій і населення шляхом організації нових специфічних секторів місцевої економіки. Окрім економічних цілей, ця національна політика переслідує соціальні та соціально-культурні цілі. Тобто запобігання спустошенню сільських територій, міграції населення та наростанню негативних соціальних явищ, збереженню та частковому відтворенню культурної спадщини та розвитку національної ідентичності.

За даними EuroGites, Європейської федерації сільського туризму, середньорічні темпи розвитку сектору сільського туризму за останні 10-15 років становили 10-15%, що набагато вище, ніж у всьому європейському туризмі (4-5%)) [25].

Розглядаючи появу споживачів послуг зеленого та сільського туризму в Європі, експерти EuroGites виділяють такі характеристики [12]:

- 1) 95% туристів є внутрішніми туристами і 80% з них проживають протягом 3 годин.
- 2) Середня тривалість перебування становить 1,5 дня (місцевий ринок), 3,6 дня (в межах 4 годин транспортної доступності) та близько 8 днів (іноземні туристи).
- 3) Найпопулярніший хостинг з мінімальним набором послуг або без них.
- 4) Більше 80% відвідувачів віддають перевагу розміщенню з власною кухнею.
- 5) Менше 20% відвідувачів віддають перевагу традиційному стилю «B&B».

Таблиця 2.1.3

Моделі розвитку зеленого та сільського туризму

Назва моделі	Характеристика моделі
Французька модель	1) Різні форми класичного сільського зеленого туризму в залежності від близькості до моря; 2) велика увага приділяється розвитку гастрономічного та винного туризму; 3) форми розміщення туристів меншою мірою стосуються фермерського життя; Туристи розміщуються в колибах.
Німецька модель	1) Проживання та харчування на фермах; 2) сільський зелений туризм пов'язаний із сільськогосподарським та подієвим туризмом; 3) Робота на землі дозволена.
Італійська модель	1) Сільський зелений туризм у поєднанні з оздоровленням, вивченням гастрономії та місцевих продуктів, спортом; 2) розміщення туристів в апартаментах; 3) поширені наметові містечка.
Чеська модель	1) Орієнтована на виробничі регіони та регіони, що межують із заповідними територіями; 2) є недорогим способом відпочинку; 3) Проживання на хуторах з елементами автентичного сільського побуту.
Іспанська модель	1) Дозвілля поширюється на село і господарство; 2) Знайомство з сільським господарством, гастрономією та доглядом за тваринами
Польська модель	1) Характеризується чітким розмежуванням із «туристичними» сільськогосподарськими операціями: для одних це основний і єдиний вид діяльності, для інших – додатковий прибуток; 2) Варіанти розміщення відрізняються вартістю та якістю послуг, що надаються.
Латвійська модель	1) Відпочинок з елементами традицій та звичаїв на фермах.

Можна виділити наступні підвиди сільського туризму:

- короткі вихідні: риболовля, збір грибів, полювання, катання на лижах, походи в гори;

- відпочинок під час канікул;

- туризм іноземців в Україні.

Підприємствами, які здійснюють та пропонують туристичну діяльність у сфері сільського туризму, можуть бути:

- фізичні особи (фермери та члени їх сімей), які не є суб'єктами підприємницької діяльності та надають послуги з тимчасового розміщення туристів у власному житловому будинку селянина, в окремому будинку або на території особистого селянського господарства; послуги з харчування туристів, послуги туристичного супроводу та інші послуги, пов'язані з перебуванням туристів у даному гуртожитку та на цій території;

- суб'єкти господарювання, які надають послуги з тимчасового розміщення, харчування, екскурсійні, розважальні та інші туристичні послуги;

- фізичні особи, які здійснюють діяльність, пов'язану із розвитком туризму.

В рамках сільського туризму український фермер може запропонувати:

- активний туризм (облаштування спортивного майданчика, ставка для спортивної риболовлі, пішохідних, гірських, велосипедних та кінних маршрутів, прогулянок територією сільського господарства);

- екотуризм (організація дозвілля в екологічно чистій місцевості, можливість споживання екологічно чистих продуктів, допомога в заготівлі лікарських трав, дикорослих ягід і грибів);

- мисливський туризм;

- культурно-етнічна діяльність (виготовлення та продаж сувенірної продукції народних промислів, залучення туристів до участі в національних обрядах, традиційних промислах і господарських роботах (сінокосіння, бджільництво, випасання худоби тощо). [7]

Для України дуже важливий досвід її західних сусідів, особливо Польщі, у науково-технічній сфері. У Польщі масштабний сільський туризм виник на початку 1990-х років після зміни соціально-політичного складу та відкриття

кордонів. Діяльність у сфері СТ в Польщі здійснюється відповідно до таких принципів та умов:

1. Діяльність сектору СТ не підпадає під діяльність компаній, а їх власники звільняються від обов'язку реєстрації своєї діяльності в органах місцевого самоврядування.

2. Житлові будинки повинні бути розташовані в сільській місцевості та належати до сільського господарства, кімнати, що здаються «зеленим туристам», розташовані в житлових будинках і їх кількість не може перевищувати п'яти.

3. Санітарно-гігієнічні умови проживання та харчування туристів у садибному будинку повинні відповідати нормам, що діють для квартир і будинків садибного типу.

4. Вимоги до будівлі: номери площею не менше 20 м², 1 санвузол до 15 відпочиваючих, електричне освітлення, складання списку меблів, опалення.

5. Медична довідка про стан здоров'я.

6. Можливість готувати самостійно або силами власника відповідно до мінімальних вимог правил харчування закладу.

7. Загальні правила пожежної безпеки для житлових будинків.

8. Обов'язкові реєстри реєстрації відпочиваючих у домогосподарстві;

9. Наявність усного чи письмового договору між сторонами.

10. Вимоги щодо страхування майна відповідно до чинного законодавства.

Сьогодні в Польщі набула чинності добровільна класифікація та сертифікація послуг СТ, що забезпечує високу якість послуг у сфері катетеризації. Сільський туризм сприяв розвитку слаборозвинених територій, збільшенню зайнятості та доходів у сільській місцевості та збереженню національних культурних традицій. [36]

2.2 Особливості розвитку сільського зеленого туризму в Україні та Запорізькій області

Аналіз статистичних даних розвитку туризму за 2023 р. виявив наступне (табл. 2.2.1). Суб'єктами тур. діяльності України було обслуговано майже 2,0 млн. екскурсантів та 2,3 млн. туристів, в т. ч. за видами туризму: іноземних (в'їзних) - 417,7 тис. осіб (18% від загального числа); зарубіжних (виїзних) - 302,6 тис осіб (13%); внутрішніх - 1 млн. 545 тис. осіб (69%). Приріст на 90,2 тис. осіб або на 4% (порівняно з попереднім роком) забезпечений завдяки активізації: - іноземного (в'їзного туризму - у семи регіонах);

- внутрішнього - у 21 регіоні;

- зарубіжного - у 16 регіонах.

Таблиця 2.2.1

Кількість обслугованих туристів за 2020-2023 р.р., ос.

Вид туристів	2020р.	2021р.	2022р.	2023р.	2023р. до 2020р, %
Іноземні (в'їзні)	279700	214700	417700	535700	191,5
Зарубіжні (виїзних)	170600	268600	302600	404600	237,1
Внутрішні	956000	1 107000	1 545000	1 328000	138,9

Аналізуючи дані про кількість туристів в Україні за період з 2020 по 2023 роки, можна побачити значні зміни в чисельності іноземних, зарубіжних та внутрішніх туристів. Ці зміни обумовлені різними факторами, включаючи глобальні події, економічні умови та внутрішні зміни в країні.

З 2020 по 2021 рік спостерігається зменшення кількості іноземних туристів, що може бути пов'язане з пандемією COVID-19 та обмеженнями на подорожі. Однак з 2021 року кількість іноземних туристів починає зростати, досягаючи свого піку в 2023 році. Це свідчить про поступове відновлення туристичного сектору після пандемії.

Кількість зарубіжних туристів з України демонструє стабільне зростання протягом всього аналізованого періоду. Це може вказувати на підвищення

економічного рівня населення, а також на зростання інтересу українців до подорожей за кордон.

У січні-червні 2023 року загальна сума туристичного збору склала 85,47 млн грн. Дані опублікувало Державне агентство розвитку туризму.

Це на 3,9% менше від аналогічного періоду 2022 року, але на 23,1% більше від аналогічного періоду 2021 року. Для порівняння: у I півріччі 2022 року сума туристичного збору становила 88,94 млн грн, а у I півріччі 2021 року – 69,45 млн грн.

Регіони, у яких сплачено найбільшу суму туристичного збору наведено в таблиці 2.2.2

Таблиця 2.2.2

Сплата туристичного збору в 2020 – 2023 рр., млн.грн.

Регіон	2020 р	2021 р	2022 р	2023 р	2023/2020
Львівська область	21,67	23,73	19,77	20,37	94,0
М. Київ	22,34	24,32	20,04	14,17	63,4
Закарпатська область	8,78	10,81	8,87	9,05	103,1
Івано-Франківська область	8,05	8,01	9,05	8,76	108,8
Дніпропетровська область	5,20	6,12	4,02	5,28	101,5
Київська область	4,68	5,34	3,22	3,74	79,9
Полтавська область	1,69	1,72	2,32	2,64	156,2
Одеська область	4,45	3,85	2,45	2,56	57,5
Харківська область	4,34	2,46	1,64	2,28	52,5
Хмельницька область	2,68	3,47	1,57	2,04	76,1
Чернівецька область	1,46	1,83	0,73	1,42	97,3
Рівненська область	2,67	1,45	0,65	1,11	41,6
Волинська область	1,45	1,42	0,82	1,25	86,2

Джерело: <https://skilky-skilky.info/u-i-pivrichchi-2023-suma-turystychnoho-zboru-sklala-85-5-mln-hrn/>

Аналізуючи дані по сплаті туристичного збору в різних регіонах України за період 2020-2023 років, можна зробити наступні висновки. У 2022 році більшість регіонів зазнали значного зниження туристичного збору через обмеження на подорожі під час пандемії COVID-19. Проте у 2023 році спостерігається часткове відновлення туристичної активності. Київ та Львівська область залишаються лідерами за обсягами збору, хоча Київ демонструє значне зниження у 2023 році, ймовірно через безпекові питання та політичну нестабільність. Процентні зміни по регіонах наступні: Львівська область: зростання на 9,5% у 2021 році, зниження на 16,7% у 2022 році, зростання на 3,0% у 2023 році. М. Київ: зростання на 8,9% у 2021 році, зниження на 17,6% у 2022 році, зниження на 29,3% у 2023 році. Закарпатська область: зростання на 23,1% у 2021 році, зниження на 18,0% у 2022 році, зростання на 2,0% у 2023 році. Івано-Франківська область: зниження на 0,5% у 2021 році, зростання на 13,0% у 2022 році, зниження на 3,2% у 2023 році. Дніпропетровська область: зростання на 17,7% у 2021 році, зниження на 34,3% у 2022 році, зростання на 31,3% у 2023 році. Київська область: зростання на 14,1% у 2021 році, зниження на 39,7% у 2022 році, зростання на 16,1% у 2023 році. Полтавська область: зростання на 1,8% у 2021 році, зростання на 34,9% у 2022 році, зростання на 13,8% у 2023 році. Одеська область: зниження на 13,5% у 2021 році, зниження на 36,4% у 2022 році, зростання на 4,5% у 2023 році. Харківська область: зниження на 43,3% у 2021 році, зниження на 33,3% у 2022 році, зростання на 39,0% у 2023 році. Хмельницька область: зростання на 29,5% у 2021 році, зниження на 54,7% у 2022 році, зростання на 29,9% у 2023 році. Чернівецька область: зростання на 25,3% у 2021 році, зниження на 60,1% у 2022 році, зростання на 94,5% у 2023 році. Рівненська область: зниження на 45,7% у 2021 році, зниження на 55,2% у 2022 році, зростання на 70,8% у 2023 році. Волинська область: зниження на 2,1% у 2021 році, зниження на 42,3% у 2022 році, зростання на 52,4% у 2023 році. Ці дані вказують на необхідність підтримки та розвитку туристичної інфраструктури для сприяння подальшому зростанню туристичного сектору в Україні

За I півріччя 2023 року найбільшу суму туристичного збору сплачено у наступних регіонах:

- Львівська область – 20,37 млн грн, що на 3% більше від того ж періоду 2022 року. Для порівняння: у I півріччі 2022 року це було 19,77 млн грн;
- місто Київ – 14,17 млн грн, що на 29,3% менше від того ж періоду 2022 року. Для порівняння: у I півріччі 2022 року це було 20,04 млн грн;
- Закарпатська область – 9,05 млн грн, що на 2% більше від того ж періоду 2022 року. Для порівняння: у I півріччі 2022 року це було 8,87 млн грн;
- Івано-Франківська область – 8,76 млн грн, що на 3,2% менше від того ж періоду 2022 року. Для порівняння: у I півріччі 2022 року це було 9,05 млн грн;
- Дніпропетровська область – 5,28 млн грн, що на 32% більше від аналогічного періоду 2022 року. Для порівняння: у I півріччі 2022 року це було майже 4 млн грн. [55]

Платежі до бюджету туристичних підприємств склали 136,2 млн. грн. і збільшилися на 7,4 млн. грн. порівняно з 2022 роком. Найбільший приріст платежів до бюджету зафіксовано підприємствами Одеси (на 1,5 млн грн або на 1,4%), Херсона (на 1,0 млн грн або 30,8%), Донецька (на 0,9 млн грн або на 1,5%) , Запорізькій областях (на 11,4%). Йдеться про зменшення платежів до бюджету, пов'язане зі зростанням обсягів послуг у Житомирській (-31,2%), Сумській (-4,4%) та Закарпатській областях (0,8%).[5]

Таблиця 2.2.3

Зміни в платежах до бюджету суб'єктів туристичної діяльності у 2023 році в порівнянні з 2022 роком

Регіон	Зміни, темпів приросту %
Одеська область	1,4
Херсонська область	30,8
Донецька область	1,5

Запорізька область	11,4
Житомирська область	-31,2
Сумська область	-4,4
Закарпатська область	-0,8

Найвищі річні та корпоративні виплати в середньому зафіксовано в таких регіонах, як Київ, Херсонська та Одеська області.

Незважаючи на позитивні зрушення в туристичному секторі України, розвиток туризму в регіоні відбувається повільно порівняно з туристичними напрямками в усьому світі. Аналіз розвитку туризму в регіонах України свідчить про наявність сприятливих факторів для розвитку сталого туризму. Водночас наявні ресурси використовуються слабо через низький рівень розвитку інфраструктури, одне з перших місць у якій посідає транспортна система. Постійне вдосконалення регіональної залізничної мережі, електрифікація окремих ділянок доріг, а також реконструкція та модернізація станцій залишаються головними проблемами.

Слід підкреслити, що наявна матеріально-технічна база туризму в області використовується неефективно з кількох причин:

- Туристична пропозиція та рівень обслуговування залишаються значно нижчими за іноземними стандартами.

- Ціни на готельні послуги мають тенденцію до постійного зростання, хоча це не завжди супроводжується підвищенням комфорту та рівня обслуговування.

- Структура номерного фонду не відповідає потребам клієнтів (у місцевих готелях не вистачає одномісних номерів).

Через низьку завантаженість готельних закладів оператори вищевказаних закладів змушені шукати інші способи використання приміщень (наприклад, здавати їх в оренду третім особам для нефінансових цілей – переважно під офіси).

Вважаємо, що основні проблеми сьогодення та найближчого майбутнього полягають не у збільшенні кількості закладів та їх можливостей, а у створенні

конкурентного ринку туристичних послуг шляхом модернізації матеріально-технічної бази та існуючих технологій. На державному рівні потребують уточнення низка першочергових питань:

- Розвиток державних гарантій повернення капіталу;
- Знизити процентну ставку кредиту, що надається, до 5-7%;
- Надати «звільнення від оподаткування» компаніям, які здійснюють реконструкцію туристичних об'єктів на час виконання цієї роботи.

Зберігається тенденція до посилення впливу туристичної сфери на динаміку показників економічного та соціального розвитку регіону за рахунок збільшення внутрішніх та зовнішніх туристичних потоків, а також зростання надходжень від туризму до місцевого бюджету. У таблиці 2.2.4 представлені основні показники туристичної діяльності Запорізької області за період 2015-2023 рр. [55]

Таблиця 2.2.4

Показники туристичної діяльності Запорізької області за 2015-2023 рр. [12]

Показники діяльності	Роки									Приріст 2023 р. до 2015 р.
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
Кількість обслугованих туристів, млн осіб	60,06	35,42	54,42	39,01	30,92	40,38	47,68	56,37	56,84	5,4%
Вартість реалізованих туристичних путівок, млн. грн	13,72	24,01	28,72	20,03	18,71	13,61	49,19	36,69	71,59	522%
Витрати на послуги сторонніх організацій, що використовуються під час виробництва турпродукту, млн грн	3,56	7,70	4,20	1,66	1,61	2,54	1,47	2,86	3,16	-11%

Дохід від надання туристичних послуг, млн грн	165,5	172,3	258,3	248,8	264,6	378,1	331,3	459,7	534,9	323%
---	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	------

Як свідчать дані табл. 2.2.4, протягом останніх п'яти років спостерігається позитивне зростання основних показників туристичної діяльності в Запорізькій області, зокрема порівнюючи 2023 р. з 2018 р. доходи від надання туристичних послуг збільшилась в 2 рази, витрати на послуги в збільшилися в 1,9 разів, вартість реалізованих туристичних путівок збільшилась в 3,5 рази. Порівнюючи показники 2023 р. до 2015 р. у приріст доходу від надання туристичних послуг склав 323 %, це пояснюється підвищенням вартості реалізованих туристичних путівок, яка зросла в 5 разів за досліджуваний період часу. Кількість обслугованих туристів стабільно зростає починаючи з 2018 р., порівнюючи цей рік з 2023 р., показник збільшився на 45 %, це підтверджує активну позицію розвитку туристичної сфери в області і зацікавленість населення в внутрішньому та зовнішньому туризмі.

За даними Державного агентства розвитку туризму України у 2024 р. Запорізька область увійшла в ТОП-10 областей України за кількістю відвідувань внутрішніми туристами, а за кількістю відвідувань протягом літнього сезону цього ж року область отримала сьоме місце найбільш популярних регіонів країни [18].

Протягом 2023 р. туристичний потік в Запорізькому краї склав 56,8 тис. туристів, відпочиваючих та екскурсантів, що на 0,7 % більше порівняно з показником 2022 р. А протягом останніх 5 років туристичні потоки області зросли майже вдвічі.

Згідно офіційною статистичною інформацією головного управління статистики в Запорізькій області кількість колективних засобів розміщення в області в 2023 р. склала 133 закладів розміщення [53], з яких офіційно зареєстрованих готелів налічується 17 од. і 116 од. спеціалізованих засобів розміщування (табл. 2.2.5).

Аналіз господарської діяльності колективних засобів розміщування Запорізької області показав, що за останні п'ять років відбулося вагоме скорочення ресурсів, порівнюючи 2023 р. з 2019 р. майже всі показники зменшились в 2 рази (40-60%). Це можна пояснити наявністю неконкурентоспроможних підприємств, які змушені були закритися та стрімким зростанням індивідуальних засобів розміщення, які працюють на базі сімейних особистих господарств або як фізичні особи підприємці.

Таблиця 2.2.5

Показники туристичної діяльності колективних засобів розміщування
Запорізької області у 2019-2023 рр. [12]

Показники	Роки					Приріст 2023 до 2019 років, +, -%
	2019	2020	2021	2022	2023	
Кількість колективних засобів розміщування, од	311	376	374	123	133	-42,8
Кількість готелів і подібних засобів розміщування, од	86	114	131	15	17	-19,8
Кількість спеціалізованих засобів розміщування, од	225	262	243	108	116	-51,6
Кількість місць (ліжок) у колективних засобах розміщування, тис. од	35,13	39,69	39,54	16,10	17,94	-51,1
Кількість місць у готелях та подібних засобах розміщування, тис. од	6,05	6,61	7,37	1,29	1,49	-24,7
Кількість місць (ліжок) у спеціалізованих засобах розміщування, тис. од.	29,09	33,08	32,17	14,81	16,45	-56,5
Кількість осіб, що перебували у колективних засобах розміщування, тис. осіб	261,97	309,51	319,59	162,30	172,73	-65,9

Кількість осіб, що перебували у готелях і подібних засобах розміщування, тис. осіб	91,49	102,09	114,10	49,98	54,19	-59,2
Кількість осіб, що перебували у спеціалізованих засобах розміщування, тис. осіб	170,47	207,42	205,50	112,32	118,54	-69,5

Приватні міні-готелі, які масово з'явилися на узбережжі регіону, продемонстрували швидкість, з якою малий бізнес відреагував на зростання туристичних потоків. З одного боку, ці заклади розміщення створили конкуренцію звичайним готелям і пансіонатам, з іншого боку, вони надають послуги такої якості, яка важко контролюється державними органами, що призводить до високих цін при поганому сервісі. Ризик зменшення потоку відпочиваючих зумовлює нагальну необхідність залучення інвестицій у будівництво сучасного колективного житлового фонду, модернізацію старої забудови, створення курортів місцевого значення на територіях з цінними туристичними ресурсами, рекреаційними та лікувальними властивостями. ..

Таблиця 2.2.6

Інфраструктурна та безпекова складова розвитку сільського зеленого туризму в сільських територіях Запорізької області [17]

Показники	Один. виміру	Роки			%
		2021	2022	2023	
Щільність автомобільних доріг із твердим покриттям на 1000 км ²	км.	251	251	251	100,0
Щільність залізничних колій на 1000 км ²	км.	38	36	36	94,7
Кількість закладів охорони здоров'я надання соціальної допомоги	од.	206	244	307	145,5

Щільність автомагістралей залишилася стабільною (100%). Це може свідчити про збереження розвитку транспортної інфраструктури. Щільність

залізничних колій зменшилася на 94,7%. Зниження цього показника може свідчити про реформування або скорочення мережі залізничного транспорту. Кількість закладів охорони здоров'я та соціальної допомоги зросла на 145,5%. Це може свідчити про розширення соціальної інфраструктури та підвищення доступності медичних послуг.

До проблем місцевого рівня належить зменшення загального терміну оформлення земельної ділянки у власність або під забудову (сьогодні він становить від 3 до 9 місяців); наявність додаткових умов при наданні дозволів на ділянку (наприклад, будівництво 10 км. доріг, ремонт школи тощо).

Сучасний стан розвитку рекреаційного природокористування характеризують такі кількісні показники: природно-рекреаційний потенціал (ПРП) територій, площі земель природно-заповідного фонду, рекреаційного, оздоровчого, культурно-історичного призначення заданими Земельного кодексу України. (табл. 2.2.5)

Таблиця 2.2.7

Загальний індекс групи показників природно-ресурсного забезпечення
регіонів

Адміністративні утворення	Індекс рівня концентрації		Індекс забезпечення регіону		Індекс рівня забезпечено- сті землями рекреацій- ного призначення	Індекс частки природного рекреацій- ного потенціалу в ПРП регіону	Груп- овий індекс
	ПРП	Рекреа- ційних земель	Мінераль- ними водами	Лікуваль- ними грязями			
АР Крим	0,494	0,576	0,047	0,173	0,072	0,434	1,814
Вінницька	0,474	0,152	0,142	0,143	0,102	0,317	1,323
Волинська	1,236	1,396	0,030	0,498	0,566	0,525	4,217
Дніпро- петровська	0,106	0,102	0,043	0,001	0,042	0,118	0,412
Донецька	0,101	0,274	0,185	0,000	0,091	0,123	0,763
Житомирська	1,588	0,551	0,116	0,001	0,264	0,741	3,262

Закарпатська	2,268	1,301	0,661	0,146	0,202	1	5,500
Запорізька	0,050	0,270	0,055	0,002	0,119	0,040	0,537
Івано- Франківська	0,965	2,066	0,520	0,350	0,432	0,431	4,764
Київська	0,589	0,204	0,059	0,003	0,025	0,408	1,230
Кіровоградська	0,421	0,119	0,163	0,000	0,044	0,137	0,876
Луганська	0,358	0,338	0,089	0,000	0,316	0,266	1,365
Львівська	0,919	0,513	0,844	0,001	0,173	0,797	4,246
Миколаївська	0,087	0,360	0,063	0,000	0,216	0,051	0,762
Одеська	0,160	0,418	0,087	0,004	0,312	0,163	1,140
Запорізька	0,400	0,643	0,285	0,134	0,337	0,259	2,049
Рівненська	0,625	1,459	0,081	0,228	0,827	0,260	3,535
Сумська	0,999	1,396	0,028	0,000	0,495	0,359	3,231
Тернопільська	0,693	1,196	1,000	0,009	0,517	0,226	3,650
Харківська	0,464	0,233	0,106	0,000	0,057	0,414	1,254
Херсонська	0,046	1,010	0,081	0,004	0,588	0,027	1,752
Хмельницька	0,777	2,586	0,266	0,002	1,000	0,293	4,925
Черкаська	0,584	0,238	0,063	0,000	0,069	0,282	1,225
Чернівецька	1,444	1,777	0,039	0,000	0,274	0,150	3,689
Чернігівська	0,941	1,871	0,283	0,033	0,380	0,398	3,898

Згідно з даними таблиці 2.2.5, лідерами з надання земель рекреаційного призначення є Хмельницька, Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Запорізька, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька та Чернігівська області. Це пов'язано з особливостями регіонального землекористування та економічною спрямованістю регіонів: це непромислові території в Поліській та Карпатській курортних зонах, де високий рекреаційний потенціал, а рівень низьких або середніх найвищих показників – у Дніпропетровська області, Київська, Вінницька, Донецька, Запорізька, Кіровоградська, Харківська та Черкаська. В основному це території з розвинутою промисловістю, які визначають пріоритети землекористування. За концентрацією території на 1000 охочих на відпочинок найвищі місця посідають Чернівецька, Хмельницька, Чернігівська, Волинська, Івано-Франківська,

Рівненська, Сумська та Тернопільська області, де рекреаційне навантаження є одним з найнижчих в області за номери рекреаційного навантаження. Спортсмени-рекреатори.

Концентрація природно-рекреаційного потенціалу найбільша в Чернівецькій, Хмельницькій, Чернігівській, Сумській, Рівненській, Тернопільській, Івано-Франківській, Закарпатській, Житомирській та Запорізькій областях. Найнижчі показники у АР Крим, Вінницькій, Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Київській, Кіровоградській, Запорізькій, Миколаївській, Одеській, Херсонській та Черкаській областях. Найбільший вплив на ці показники мала частка природно-рекреаційного потенціалу в структурі ВРП регіонального потенціалу, які значною мірою визначають території, що використовуються або придатні для розвитку рекреаційного природокористування. За ступенем концентрації природно-рекреаційного потенціалу на одного рекреанта найвищі показники мають Чернівецька, Житомирська, Сумська, Хмельницька та Чернігівська області, що також пов'язано з низьким рекреаційним навантаженням. [6]

Аналіз сучасного стану рекреаційного природокористування в Україні свідчить про високий рівень забезпеченості рекреаційними ресурсами областей АР Крим, Івано-Франківської, Львівської, Закарпатської та Одеської областей, а також «високу інтенсивність використання» . природно-рекреаційний потенціал в автономних областях Республіки Крим, Донецькій, Дніпропетровській, Запорізькій, Київській, Луганській, Запорізькій, Миколаївській, Одеській, Херсонській областях, Житомирській, Запорізькій, Івано-Франківській, Тернопільській, Чернігівській, Чернівецькій, Сумській, Хмельницькій .

Незначна частка рекреаційних територій у структурі земельного фонду України свідчить про низьке використання природно-рекреаційного потенціалу регіону та неможливість визнати його повноцінною і потужною складовою природного потенціалу і ресурсів. Загалом це робить території з цінними ресурсами доступними для використання в інших сферах діяльності. Водночас така ситуація зумовлена недосконалістю земельного законодавства та

продуманим підходом до розмежування земель, а також недостатньою вивченістю стану земель, форм і напрямів використання. Економічні, соціальні та екологічні можливості. [18]

2.3 Досвід організації сільського зеленого туризму в Запорізькій області

Запорізька область має унікальну економічну та туристичну ситуацію. Територія області займає 27,2 тис. км², або 4,5 % території України. Протяжність з півночі на південь 208 км, зі сходу на захід 235 км. Існує досить розвинена система залізничного, автомобільного, морського та повітряного сполучення. Клімат помірно континентальний, характеризується сильною посухою. Середньорічні температури: влітку - +22 °С, взимку - -4,5 °С. В середньому на рік буває 225 сонячних днів. Умовно область поділяють на три природні зони: степ (50,8%), сухостеп (34,8%) і сухий степ (14,4%). Такі природно-кліматичні умови дозволяють вирощувати в регіоні майже всі сільськогосподарські культури з високою врожайністю та максимально сприяють розвитку курортної діяльності та туризму. Гідрографія включає Каховське і Дніпровське водосховища, 3 середні річки (Молочна, Конка, Гайчура) і 118 малих річок з 28 водосховищами і 849 ставками. Північна частина Азовського моря є цінним морським районом для рибальства та відпочинку. Узбережжя багате на цілющі мінеральні джерела: цілющі грязі, мінеральна вода. Мережа пропонує можливості для розвитку морського туризму та яхт-клубів. Крім того, протяжність узбережжя Азовського моря в області становить понад 300 км. Води річки Дніпро, залишки давніх заплав історичного Великого Лугу, допомагають стабілізувати та відновити промисловий центр регіону. Основне родовище лікувальних грязей має запаси 634 тонни. Ними користуються санаторії курорту Бердянськ. Родовище «Кирилівське» розташоване в гирлі річки Ташенак, яка впадає в Молочний лиман. Затверджені ДКЗ України 50-річні запаси перевищують 40 тис. куб. сер. Їх середньорічний видобуток становить 99 куб. Грязі використовуються

санаторієм «Кирилівка». У Приморському районі розвідано та підтверджено поклади лікувальних грязей Великого та Малого Лиманів в обсязі 250,6 тис. м³, що дає можливість для подальшого розвитку міста як курорту. У Запорізькій області поширена цілюща мінеральна вода. Бердянське родовище розташоване на території міста-курорту Бердянськ і включає ділянки Лазурний, Бердянськ, Нива, Азов-1 і Азов-3. Гнійну і високомінералізовану воду використовують зовнішньо з бальнеологічною метою в польових умовах. Родовище «Кирилівське» розташоване на території санаторію «Кирилівка», де використовують нафту і середньомінералізовані води. Розвідані запаси нафти і води 699 м³/добу, середня мінералізація 360 м³/добу, водовідбір 7,0 м³/добу. Значні запаси лікувальних мінеральних ресурсів дають змогу розвивати туристичний центр на узбережжі Азовського моря в Запорізькій області. Загальна кількість мисливських угідь в області становить 2559,128 тис. га. За 2000-2010 роки в області надано 2 156 486 тис. га землі, з них 1 835 000 га надано Товариству мисливців і рибалок України, 713 310 тис. га підприємствам державного лісового господарства та 14 086 тис. га Товариству мисливців і рибалок з Україна. УкраїнаУкраїна. УкраїнаУкраїна. Товариство військових мисливців і рибалок, три колгоспи – 17,71 тис. га. [51]

З метою збереження цінних видів рослин і тварин області створено 310 об'єктів природно-заповідного фонду на площі 54,9 тис. га, або 2,02% від загальної площі області. Після створення національного парку «Приазовський» площа природно-заповідного фонду області збільшилася більш ніж удвічі і становить понад 6,5% від загальної площі області. Конкурентна перевага туристичного потенціалу регіону полягає в унікальному поєднанні природних умов, ландшафтів, різноманітних рекреаційних ресурсів з рядом емоційних пам'яток історії, археології, монументального мистецтва та архітектури. Сприятливий клімат, мальовничі прибережні ландшафти Дніпра, джерела мінеральних вод і лікувальних грязей, а також тепле Азовське море приваблюють туристів.

У межах Запорізького Приазов'я створено три оздоровниці: «Бердянськ», «Кирилівка» і «Приморськ». Водночас тут створювалися зони коротко- та довготривалого стихійного відпочинку місцевого та регіонального значення (Новопетрівський та Луначарський – Бердянський район; Орловський – Приморський район; Радивонівський – Якимівський район; Чкалівський, Ботіївський та Степанівський – Приазовський райони). Ви отримуєте перевагу від ідеального розташування, а також природних умов і ресурсів, які сприяють організації туристичної діяльності. Таким чином Бердянська грязелікарня, розташована на південному сході Запорізької області, територіально об'єднує Бердянську косу з її корінною частиною, рекреаційну зону м. Бердянська, а в перспективі стихійно може об'єднати території міст-курортів с. Луначарськ і Новопетрівськ. для тривалого чи короткочасного відпочинку місцевого значення на захід чи схід від межі міста. Курорт Бердянськ має особливо сприятливі соціально-економічні умови та ресурси. Він спирається на достатньо розвинену транспортну інфраструктуру, яка забезпечує доступність станції з усіх боків. Кирилівський бальнеокліматичний грязьовий курорт розташований на південному заході Запорізької області і територіально об'єднує селища міського типу Кирилівка, Пересип і Федотів. На території курорту, який займає площу 203,3 га, переважає сезонний оздоровчий центр для дітей і дорослих, який проходить у 113 закладах дозвілля загальною місткістю 19,9 тис. осіб. Розширення території санаторію «Кирилівка» можливе за рахунок непридатних і непридатних для використання земель сільськогосподарського призначення (900 га). Це дозволяє станції забезпечити територіальне покриття Молочного лиману, який є джерелом мулових і сульфідних грязей. У сукупності соціально-економічних умов і ресурсів туристичного потенціалу достатньо розвинена транспортна інфраструктура є найбільш сприятливою для розвитку рекреації і туризму на курорті. На півдні Запорізької області розташований курорт місцевого значення Примор'я. Має 24 дорослі оздоровчі заклади на 7,6 тис. місць та 7 дитячих оздоровчих закладів на 2,3 тис. ліжок. Степанівський, Чкалівський і Ботіївський курортні зони стихійного коротко- і тривалого відпочинку

розташовані поблизу м. Мелітополя на території Азовського адміністративного району між курортними містами Кирилівка і Приморськ. [41].

Таблиця 2.3.1

SWOT-аналіз зеленого туризму в Запорізькій області

Фактори, що сприяють розвитку туризму в Запорізькій області	
(S) Сильні сторони	(W) Слабкі сторони
<p>1. Сприятливі природно-кліматичні умови, наявність водних ресурсів: море, ріки,</p> <p>2. Велика кількість історико-культурних пам'яток.</p> <p>3. Розвинута транспортна інфраструктура (залізничні станції, автомобільні траси, річковий порт, морський порт).</p> <p>4. Збережені національні традиції.</p> <p>5. Невелика ціна на проживання та харчування.</p> <p>6. Харчування з екологічно чистих продуктів, вирощених самостійно.</p>	<p>1. Виражена сезонність</p> <p>2. Непривабливий імідж південно-східних регіонів України в очах іноземців у зв'язку з воєними діями</p> <p>3. Низька якість умов обслуговування.</p> <p>4. Недостатня обізнаність населення в даному виді відпочинку.</p> <p>5. Незнання господарями іноземних мов.</p> <p>6. Погано розвинена мережа електронного резервування.</p> <p>7. Недостатньо розвинута інфраструктура</p>
(O) Можливості	(T) Перешкоди
<p>1. Збільшення зайнятості населення та їх доходів.</p> <p>2. Покращення рівня життя в селах.</p> <p>3. Зростання інвестиційної привабливості</p> <p>4. Покращення бізнес-клімату в області, відновлення стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу</p> <p>5. Формування позитивного іміджу в області, в Україні у світі.</p> <p>6. Покращення інфраструктури сіл.</p> <p>7. Збереження і покращення історико-культурних пам'яток</p> <p>8. Зростання світового попиту на українську продукцію агропромислового комплексу</p>	<p>1. Політичний імідж країни не сприяє притоку іноземних інвестицій.</p> <p>2. Відсутність категоризації знижує якість нічліжних умов.</p> <p>3. Безробіття в країні підвищує рівень злочинності і тим самим відлякує туристів.</p> <p>4. Відсутність нормативно-правової бази перешкоджає організації відпочинку на селі.</p> <p>5. Недосконала кредитна система для розвитку малого і середнього бізнесу.</p> <p>6. Дисбаланс екологічного стану через антропогенний вплив, природні катаклізми, кліматичні умови</p>

Джерело: авторська розробка

Проаналізувавши таблицю 2.3.1., можемо зробити наступні висновки.

Потенціал Запорізької області щодо надання туристичних послуг величезний. Про це свідчать його сильні сторони та можливості, а саме сприятливі природно-кліматичні умови, велика кількість пам'яток історії та культури, розвинена транспортна інфраструктура та підвищена інвестиційна привабливість. Аналіз факторів розвитку туризму в Саоризьському регіоні дає змогу сформулювати стратегії подолання слабких місць і використання можливостей для сталого та успішного розвитку туристичної індустрії регіону.

Для продовження розвитку зеленого туризму в Запорізькій області та по всій Україні необхідно створити єдину нормативно-правову базу для цієї сфери; проводити категоризацію садиб; розробити заходи, які б спонукали відпочиваючих проводити більше часу в сільській місцевості; Здійснення заходів щодо підвищення кваліфікації та набуття нових навичок і знань представниками зеленого туризму.

Запорізька область має великий потенціал, оскільки може задовольнити потреби всіх туристів – від відвідин пагорбів епохи бронзи до сучасного кінного театру запорізьких козаків. Але незважаючи на велику кількість цікавих об'єктів, кількість туристів останніми роками систематично скорочується.

Але ще більше Запорізька область славиться своєю природою. У Запорізькій області є кілька цікавих туристичних об'єктів, однією з найважливіших з яких є замок-садиба Попових. Цей замок заслуговує на увагу туристів і був побудований у другій половині 19 століття в селі Василівка. Незважаючи на те, що сьогодні територія знаходиться у чудовому стані, вона зазнала деяких змін. Садиба складалася з кількох будівель, але сьогодні в одній з них розташована місцева сільська школа, а в іншій церква Миколи Чудотворця.

Сучасний рівень економічного розвитку України вимагає пошуку нових форм управління ландшафтами. Однією з таких форм може бути малий бізнес, оскільки він максимально поєднує інтереси виробників і споживачів продукції. Сільський зелений туризм є перспективним проявом підприємництва в сільській

місцевості. Сьогодні цей сектор є найбільш динамічним сектором туристичної економіки країн, що розвиваються [13]. Заміський відпочинок приваблює туристів, які хочуть хоча б ненадовго пожити в екологічно чистій місцевості, насолодитися традиційною кухнею, насолодитися здоровими, сільськими свободами, яких не пропонують великі курорти, днями екзотики в селі та бажанням показати хліб дітей, де можна знайти молоко та інші продукти тощо. Для жителів Запоріжжя такі комплекси – це можливість у будь-який час року відпочити на свіжому повітрі, набратися сил і спокійно відпочити за відносно невеликі гроші. Крім того, окремі зони не тільки сприяють спокою і розслабленню, але і допомагають вирішити проблеми зі здоров'ям.

Сільський зелений туризм – нова форма підприємницької діяльності, яка відноситься до сектору малого бізнесу. Це ринкове середовище національного агропромислового комплексу.

Сьогодні в Запорізькій області нараховується 37 садиб сільського зеленого туризму, 14 з яких отримали сертифікати якості послуг, з внесенням даних про садиви в загальний міжнародний реєстр. Найбільше садиб сільського зеленого туризму знаходиться у Вільнянському районі – 17. З тих садиб, які знаходяться ближче до обласного центру, можна приділити увагу «Українській єнотовій хаті» в Червоному Яру, Aquazoo-Петрополь у Петрополі та приватному кінному клубу «Широкий простір» у Широкому – це все Запорізький район. [27]

Відповідно до розподілу видатків обласного бюджету Запорізької обласної ради на 2019 рік до управління культури, туризму, національностей та релігій ОДА надійшло 154 012 207 грн., з них 36 527 902 грн. На підготовку кадрів вищих навчальних закладів I та II рівнів акредитації виділено 56 809 242 грн., театрів, філармоній, музичних колективів та ансамблів – 23 828 056 грн., бібліотек – 20 200 850 грн., музеїв та виставок – 13 383 460 грн. інші культурно-освітні заклади та заходи - 3 262 687 грн. Це свідчить про те, що близько однієї п'ятої частини бюджету Міністерства культури і туризму було безпосередньо використано на туристичну діяльність і розвиток туристичних об'єктів. Це свідчить про низьку зацікавленість у розвитку туристичних об'єктів, оскільки мало коштів

витрачається на рекламу, промоцію та інші заходи. У 2019 році на реалізацію стратегії розвитку туризму-2021 виділили 32 мільйони гривень, але навіть ця сума дуже мала в порівнянні з тим, що витрачають на туризм розвинені країни Європи. Проте кошторис Департаменту культури, туризму, національностей та релігій облдержадміністрації зріс на 52,5% порівняно з 2017 роком.

Вже у 2018 році на реконструкцію особняка Попових вперше за п'ять років виділили 550 тисяч гривень. Ситуація залишається критичною, туристичний центр потрібно рятувати, адже це одне з найважливіших історико-культурних місць регіону. На повну реставрацію знадобиться понад 30 мільйонів гривень, але для бюджету це забагато. За словами директора департаменту культури, туризму, національностей та релігій ОДА Владислава Мороко, вони звертаються до іноземних колег, які згодні підтримати цей проект – відродження садиби Попових. Але для залучення інвестицій потрібна проектно-кошторисна документація, але для її виготовлення потрібно 4 мільйони гривень.

Попри низькі виділення коштів у бюджеті обласної ради на розвиток сільського зеленого туризму, у 2019 році в Запорізькій області було відкрито першу школу агротуризму – перспективну галузь української туристичної індустрії, яка за останні роки набула розвитку.

У селі Потерпілі Запорізької області на базі одного із «зелених комплексів» області була заснована перша в Запорізькій області школа агротуризму. Метою цих шкіл є навчання молоді, безробітних, фермерів тощо. основи організації сільського туризму. Проект орієнтований на людей, які хочуть розпочати успішний бізнес у сфері екологічно чистого сільського господарства, тваринництва та агротуризму. Школа забезпечує теоретичні знання та практичну підготовку з управління бізнесом на базі кластеру «зеленого» туризму. На реалізацію цього проекту заплановано 100 тис. грн. місцевий бюджет.

Зелений сільський туризм забезпечує відмінний відпочинок для сімей і дає можливість покращити ситуацію з зайнятістю в селах. Нарешті, сільські садиби та етнічні села створюють нові робочі місця у віддалених районах. Сьогодні українські села на межі розвалу. Ситуація з працевлаштуванням там досить

напружена, і жителі невеликих міст намагаються оселитися в містах, де ситуація з працевлаштуванням більш сприятлива. Ця «міграція» може призвести до «колапсу» в майбутньому. Насправді кількість робочих місць у містах не безмежна. Тому сільські історико-культурні комплекси та садиби сьогодні являють собою чи не унікальну можливість покращити становище сільських майстерень.

За інформацією департаменту економічного розвитку і торгівлі облдержадміністрації, серед найбільш активних напрямків – «Етносело» в селі Червонокозацьке Вільнянського району, «Аквазоо» в селі Петропіль Запорізької області, «Гостини у». Валентій» з Мелітопольського району.

Перспективним напрямком зеленого туризму є рибальський туризм. Зустрічається в Азовському морі (Бердянський і Приазовський райони), на річці Дніпро та в багатьох інших районах області, де є спеціально зариблені ставки. Наприклад, у селі Салтичія Чернігівського району для рибалок створено цілий комплекс «Великий Став» із паркінгом та житловими будинками.

Сільський туризм в Приазов'ї вдало поєднується з відпочинком на морі, риболовлю, лікуванням та екскурсіями. Тож, занурившись у цілющі джерела на майданчику «Морський бриз» у Новокостянтинівці, можна поїхати на море, порибалити, поплавати, пообідати борщем та збирати кавуни на городі. У селі, в Чкалові Приазовського району, відремонтували будинок всесвітньо відомого мандрівника Федора Конюхова, приїжджають туристи з різних країн, все більше іноземців.

Головним показником, який характеризує розвиток туристичної сфери є обсяг туристичного збору. Динаміку надходження туристичного збору до бюджету Запорізької області можна побачити на рис. 3 [17].

Рис. 3. Надходження туристичного збору до місцевих бюджетів за 2019-2022 роки (за даними ДФС, тис. грн.)

Туристичний збір у 2022 році зріс на 30,4% порівняно з 2021 роком. Сума перевищує 2,7 мільйона гривень, найбільша частка – у прибережних зонах. Однак ці збори стягуються лише з «офіційних» туристів, які купують квитки. Частка туристичного збору у загальних надходженнях місцевих бюджетів у 2022 році становила 3,8% по регіонах, зменшившись на 0,1% порівняно з 2021 роком. У 2022 році Запорізька область посіла 6 місце за обсягом збору, випередивши Херсонську, Харківську та Дніпропетровську області.

Але на цьому не можна зупинятися, адже Запорізька область має високі показники курортного міста. Після двох років, коли люди боялися їхати в прифронтові райони, пляжі Азовського моря знову заповнені. Вже підраховано, що у 2021 році в той же Бердянськ приїхало в шість разів більше людей, ніж за той самий період 2020 року. Це успішна курортна рекламна компанія, на яку місцева влада виділила 2,4 мільйона гривень. Гроші витрачалися на рекламу на телебаченні, в Інтернеті, газетах, у торгових центрах великих міст і навіть у київському метро. [23]

Висновок до 2 розділу

Нами було проведено детальний аналіз досвіду діяльності у сфері сільського зеленого туризму в європейських країнах. Зокрема, розглянуто переваги цього виду туризму для сільських громад, такі як стимулювання підприємницької діяльності, підвищення зайнятості та покращення якості життя місцевих жителів. Також описано різні концепції реалізації сільського туризму в Європі та важливість сертифікації послуг і категоризації сільського житла.

Дослідження підкреслює, що популяризація зеленого туризму в Україні сприяє збереженню народних традицій, створенню робочих місць, підвищенню обізнаності про місцеве середовище та поліпшенню естетики сільського господарства. Особливу увагу приділено глобалізації цього сектору, що включає усунення бар'єрів для міжнародної туристичної торгівлі та створення єдиної туристичної інфраструктури.

Зелений туризм активно розвивається в Польщі, Чехії, Фінляндії, Швейцарії, Бельгії та Швеції, де він забезпечує значну кількість робочих місць. Європейський Союз розглядає розвиток сільського туризму як ключовий інструмент економічного зростання в сільській місцевості, що підкреслює важливість цього напрямку для майбутнього розвитку сільських регіонів.

Таким чином, зелений туризм має великий потенціал для економічного та соціального розвитку сільських територій, зокрема в Україні, де його впровадження може суттєво покращити якість життя сільського населення.

РОЗДІЛ 3

РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1 Стратегічні напрями розвитку зеленого туризму в Запорізькій області в післявоєнний період

Запорізька область з її унікальними природними ресурсами, багатою історією та культурною спадщиною має значний потенціал для розвитку зеленого туризму. Проте, відповідно до потенційної реальності, напрямок стратегії розвитку чітко визначив основне.

Перш за все, для розвитку зеленого туризму необхідно створити екологічно чистий туристичний маршрут, щоб туристи могли знайомитися з природними та історичними пам'ятками краю. Ці маршрути повинні бути добре позначені, мати інформаційні стенди та бути придатними для туристів будь-якого віку та рівня. Також важливо зберігати природні ресурси, мінімізуючи негативний вплив на навколишнє середовище.

Одним із ключових факторів успіху зеленого туризму є наявність розвиненої інфраструктури. Сюди входять зручні місця для сидіння, комфортні кемпінги та екологічні гостьові будинки та готелі. Важливо також забезпечити транспортну доступність найбільш привабливих туристичних напрямків, зокрема шляхом розвитку мережі велосипедних та пішохідних доріжок.

У більшості випадків вам не потрібно турбуватися про те, щоб отримати овочі від місцевих компаній, які пропонують цю послугу. Це можуть бути ферми, які пропонують екскурсії, дегустації продуктів, екскурсії та майстер-класи з їх продукції. Важливо надавати консультації та фінансову підтримку цим компаніям, щоб заохотити їхню участь у туристичних виставках і ярмарках.

Це є необхідною передумовою для ефективного функціонування актуальних систем доставки та контролю, які використовуються при формуванні стратегій розвитку та виборі їх ефективності. Безперечно, вибір стратегічного

напряму розвитку може вплинути не лише на регіон у цілому, а й на формування його стратегічного потенціалу.

Оскільки стратегічний потенціал локальних рекреаційних систем є новим поняттям, науковці ще не виробили підходи до розробки стратегії реалізації.

Для обґрунтування вибору стратегії розвитку системи дозвілля необхідно врахувати наступні моменти:

- кількісний та якісний склад стратегічного потенціалу;
- попит споживачів на рекреаційні послуги;
- цільові регіональні ринки;
- рівень володіння та використання компонентів зі стратегічним потенціалом;
- імідж, сформований територією.

Ретельний та продуманий вибір стратегії, спрямованої на реалізацію стратегічного потенціалу локальних рекреаційних систем, дозволяє ефективно розвивати туризм, який є потужним джерелом надходжень до місцевих бюджетів та створює нові доступні та екологічно чисті робочі місця. І якісне дозвілля.

Різна структура стратегічного потенціалу, різний рівень урбанізації, соціально-економічного та екологічного розвитку регіону зумовлюють суттєві відмінності у розвитку регіональних рекреаційних систем. [52]

Серед основних стратегій розвитку локальних систем дозвілля виділимо:

Таблиця 3.1.1

Основні стратегії, які ефективні в застосування при підвищення туристичного потенціалу суб'єктів туристичного ринку Запорізької області

Вид стратегія	Загальні характерні риси
Перша стратегія дозвілля	Цей тип стратегії слід обирати в областях із середнім або високим стратегічним потенціалом, але де якісна структура є непослідовною або недостатньою. Цей тип також слід вибирати для рекреаційних систем, які не мають чітко визначеної рекреаційної спрямованості, але де розвиток галузей, що перешкоджають рекреаційним

	функціям, обмежений. При виборі такого типу стратегії діяльність рекреаційної системи орієнтована на задоволення внутрішнього попиту на рекреаційні послуги і частково на задоволення зовнішнього попиту.
Стратегія диверсифікації	Цей тип характерний для територій з невеликим природно-рекреаційним потенціалом, але значною частиною структури природно-ресурсного потенціалу території та високим або середнім стратегічним потенціалом. Обравши таку стратегію, система дозвілля спрямована на повне задоволення внутрішнього попиту
Стратегія лібералізації	Цей тип характерний для рекреаційних систем, де крім цінних рекреаційних ресурсів є інші природні ресурси, економічна цінність яких пропорційна цінності рекреаційних ресурсів. У разі обрання такої стратегії промисловість і відпочинок розвиватимуться рівномірно в межах регіону, не завдаючи шкоди одне одному. При виборі цієї стратегії цільовий ринок системи дозвілля буде національним.
Стратегія виходу на пенсію	Такий тип стратегії поширений в регіонах, де відпочинок не є пріоритетним напрямком діяльності і стратегічний потенціал невеликий. У цьому випадку система дозвілля розвивається таким чином, що не завдає шкоди розвитку інших сфер народного господарства і спрямована на часткове задоволення внутрішнього попиту на послуги дозвілля.

Враховуючи різні особливості функціонування системи дозвілля, можна говорити про існування функціональної системи. Функціональна спрямованість локальної системи дозвілля визначається на основі структури стратегічного потенціалу, сформованого за функціональними принципами, а також поділу та

спеціалізації праці. Тому другим рівнем багаторівневої моделі формування стратегій розвитку локальних дозвіллевих систем та реалізації їх стратегічного потенціалу є розробка функціональних стратегій.

Функціональна стратегія – це різновид стратегії пропозиції, яка визначає функціональну спрямованість конкретної системи дозвілля на основі складу її стратегічного потенціалу.

Серед функціональних стратегій варто виділити:

- Стратегія розвитку пізнавальної дозвіллевої діяльності. Орієнтована на зовнішні та внутрішні вимоги. Головним чинником є наявність заповідників і рекреаційних об'єктів, історик культурних і сакральних пам'яток;

- Стратегія розвитку спортивного дозвілля. Орієнтована на внутрішні та частково зовнішні вимоги. Основними факторами є наявність сприятливих природно-кліматичних і географічних умов, розвиток спеціальної інфраструктури.

- Стратегія розвитку діяльності лікувального дозвілля. Орієнтована на зовнішні та внутрішні вимоги. Основними чинниками є наявність і розташування цінних рекреаційних територій лікувального призначення, цінних рекреаційних ресурсів, зокрема мінеральних вод і лікувальних грязей, санаторіїв і пансіонатів з лікувальними закладами, кваліфікованих робітників і сприятлива екологічна обстановка.

- Стратегія розвитку здорового дозвілля. Орієнтована на зовнішні та внутрішні вимоги. Основними чинниками є наявність земель оздоровчого призначення та рекреаційних ресурсів (водних ресурсів, лісів і корисних копалин, спеціальної інфраструктури та кваліфікованих працівників, сприятливих еколого-кліматичних умов) для досягнення оздоровчих цілей.

- Стратегія змішаної спеціалізації - характеристики місцевої дозвіллевої системи, в якій існують умови для розвитку дозвіллевих просторів у різних напрямках (наприклад, когнітивний, терапевтичний)

- Стратегії диференційованої спеціалізації - Характеристики системи дозвілля з можливостями розвитку в суміжних секторах дозвілля, таких як гігієна та медицина

- Універсальна стратегія спеціалізації - характерна риса системи дозвілля з необхідними умовами для розвитку всіх сфер дозвілля. В основному цей тип стратегії вибирається в районах, де стратегічний потенціал рекреаційної системи високий. [39]

Туризм виступає як ефективний засіб формування ринкових механізмів, поповнення державного та місцевих бюджетів, створення нових робочих місць, раціонального використання вільного часу, змістовного дозвілля та одна з форм благоустрою громадян. Однією з основних галузей туризму є сільський туризм, який має всі шанси ефективно та успішно розвиватися.

Завдяки сільському зеленому туризму мешканці села можуть покращити своє фінансово-економічне становище та становище своїх сімей, отримати додаткові кошти для розвитку таких ключових видів діяльності, як сільськогосподарське виробництво, вирішити проблему зростання безробіття в селі та використовувати невикористані ресурси. Він також має культурно-освітню та рекреаційну цінність, що відповідає основним потенційним функціям сільського зеленого туризму в цілому як соціально-економічного явища та виду підприємницької діяльності на селі. Іншими словами, ефективність сільського зеленого туризму полягає в тому, що його діяльність має широкий соціально-економічний характер.

При цьому залежно від напряму функціональної реалізації ефективність діяльності має сенс розглядати в трьох основних аспектах:

- Ефективність ферми (або власника ферми)
- Ефективність щодо навколишнього соціально-економічного середовища;
- Ефективність для самих туристів.

Визначення економічної ефективності сільського зеленого туризму не потребує розробки спеціальних підходів і, як правило, може здійснюватися на основі традиційних показників ефективності, таких як рентабельність туризму,

собівартість одиниці продукції (у дослідженнях послуг) тощо. Такий підхід в цілому відповідає теорії ефективності. Відповідно до нього економічна ефективність характеризується функціональною ефективністю матеріально-технічної бази та продуктивних суспільних сил і визначається шляхом порівняння рівня ефективності та використання виробничих ресурсів. Ресурси (або їх витрати), задіяні у виробництві. Інакше кажучи, суть підвищення ефективності технічного процесу виробництва полягає в тому, щоб при тій же кількості праці виробляти більше, або при тій же кількості праці виробляти більше. Отже, економічна ефективність сільського зеленого туризму, як виду землевласницької діяльності, полягає у збільшенні виробництва за рахунок додавання ефекту ресурсних одиниць. У той же час розмір вигоди слід використовувати явно як найбільш кумулятивний вираз ефекту. [54]

Як бачимо, деякі з перерахованих показників дещо виходять за межі традиційного розуміння показників економічної ефективності, в основі яких лежить співвідношення вигод і витрат.

Цікавим є також дослідження економічної ефективності сільського зеленого туризму з точки зору туристів-об'єктивних учасників. У цьому випадку має сенс підхід, який оцінює ефективність на основі альтернативної вартості (або втраченої альтернативної вартості). Цей підхід ґрунтується на ступені раціональності економічного вибору та економічних рахунків або на принципах управлінської раціональності. Насправді, туристи можуть по суті визначити для себе економічні вигоди від зеленого відпочинку в сільській місцевості (за умови рівної економічної ефективності!), порівнюючи рекреаційні витрати, які вони повинні заробити в туристичній економіці, з тими, що вони могли б витратити в аналогічній економіці.

Як свідчать отримані дані, оцінюючи позитивний вплив розвитку туризму на садиби, родини та всю сільську територію, власники агротуризму завжди віддають перевагу матеріальним факторам. Відновлення ферм, сімей і сільськогосподарського виробництва. Власне, це пов'язано зі збільшенням

кількості споживачів цього продукту. Територія - розвиток інфраструктури та зниження рівня безробіття.

У районах, де розвиток сільського зеленого туризму є відносно високим, інтенсивність сільськогосподарського виробництва протягом останніх трьох років стабільно зростає, що можна оцінити шляхом порівняння сільськогосподарського виробництва. Хоча його зростання все ще мінімальний, його присутність все ще помітна, особливо в овочах, фруктах, яйцях, птиці та м'ясі кролика. Це слушно пояснюється підвищеною вірогідністю продажу цієї продукції фермерським господарствам у туристичних центрах регіону, оскільки вони споживають її безпосередньо під час відпустки та заздалегідь перепродують у сільські будинки.

Відродження та економічний і соціальний розвиток українських сільських громад сьогодні пов'язані з індустрією туризму і, насамперед, з озелененням сільських територій. Наукові дослідження показали, що сільський туризм може забезпечити економічну та демографічну стабільність у сільській місцевості та вирішити соціально-економічні проблеми.

Запорізька область має дуже багату природно-етнокультурну ресурсну базу, що створює передумови для їх широкого використання в рекреаційних цілях. М'який клімат, мальовничі ландшафти, цікава історія та культурна спадщина є основою для організації різноманітного оздоровчого та туристичного дозвілля в сільській місцевості нашого регіону.

Для сільських жителів області цей вид туризму є найкращим стимулом для започаткування та розвитку підприємницької діяльності, що забезпечує додатковий дохід та підвищує рівень зайнятості членів сільської родини. Крім того, діяльність сільських громад з організації сільськогосподарського дозвілля сприяє облаштуванню та благоустрою сільських територій, створює додаткові засоби поповнення місцевого бюджету та стає вагомим фактором майбутнього розвитку сільських територій.

- Запорізька область має значний, але невикористаний рекреаційний потенціал, для чого необхідно вивчити альтернативні та ефективні стимули

раціонального використання в рекреаційно-туристичних цілях, основних осередках розвитку сільського туризму в Україні.

- Розвиток сільського зеленого туризму стимулює мале підприємництво, що є важливим для відродження традиційних систем сільського господарства та покращення сільської економіки нашої країни.

- Поширення в регіоні практики організації аграрного дозвілля вирішує низку серйозних соціальних проблем регіону, серед яких масове безробіття, працевлаштування за кордоном, складні соціальні умови тощо.

- Організація сільського дозвілля для туристів може сприяти зміні екологічної свідомості сільських жителів і тим самим відігравати важливу роль у збереженні навколишнього середовища.

- Ця форма громадського дозвілля як жодна інша сприяє вихованню національно-патріотичних почуттів. [52]

Можливостей для підвищення рекреаційного потенціалу Запорізької області багато, всі вони сприяють розвитку рекреаційно-туристичної галузі та водночас підвищують ефективність господарського використання території в цілому. Одним із напрямків, спрямованих на збільшення рекреаційних можливостей території, завдяки залученню екологічних туристів, є створення національних парків. Основою для створення національних парків можуть стати найбільші природоохоронні об'єкти Запорізької області. Ці об'єкти можуть входити до складу парків як окремо, так і групами, утворюючи декілька заповідних ядер. Створені ядра національних парків повинні бути пов'язані елементами екомережі з іншими об'єктами заповідного фонду, що не входять до складу національних парків.

Так, ландшафтний заказник, розташований на території Обитичної Коси, на північному узбережжі Азовського моря Приморського району Запорізької області, може успішно використовуватися для екологічного (зеленого) туризму. На цій території доцільно будувати житлові будинки типу бунгало, розподілені по території шпиля. Дизайн будівель повинен відповідати за кольором місцевості і гармонійно вписуватися в ландшафт, для парканів і дахів бажано

використовувати кочан, а несучі конструкції - з дерева або натурального каменю. Метал в умовах, коли можливе затоплення під час шторму, швидко піддається корозії через солі, що містяться в морській воді, не повинен спотворювати існуючий природний ландшафт, а лише підкреслювати його, декоративні насадження повинні бути непомітними.

Аграрні ландшафти доцільно використовувати у сфері рекреації та туризму, переважно шляхом створення зон сільського туризму та етнотуризму. На цих територіях можуть бути запропоновані послуги з різних видів пішохідного туризму (велосипедний, кінний, човновий та інші водні екскурсії), а також нові види оздоровлення та лікування - фітотерапія, аромотерапія, апітерапія. Щодо останнього, то слід зазначити, що це нова галузь нетрадиційної медицини, яка використовує натуральні продукти бджільництва і є дуже ефективною, в Україні вже створюються перші лікувальні пасіки. Перспективним є створення таких пасік у Запорізькій області, де є сприятливі природні умови та рослинність. Крім того, пасіки є особливим типом культурного ландшафту, а також перспективною територією для повноцінного відпочинку на природі. В області відсутні умови для проходження маршрутів спортивної пішохідної категорії, пішохідні маршрути тут прості і можуть проводитись лише з навчальною чи загальнооздоровчою метою. Перспективними також є навчальні краєзнавчі екскурсії та комплексні навчальні екскурсії. У межах етнотуристичних територій доцільно проводити культурно-мистецькі заходи, налагоджувати виробництво сувенірної продукції та проводити майстер-класи з народних ремесел [50].

В області вже працюють агротуристичні фірми, 15 з яких уже претендують на отримання сертифікатів за європроектом. Діє історико-культурний комплекс «Етносело», що складається з двох зелених садиб – «Аквазоо» в с. Петропіль та «Єнотова хата» в с. Яр червоний. Є ферма зі справжнім українським відтинком – «Хутір справжніх патріотів». Садиба «Морський бриз» розташована в селі Новокостянтинівка Запорізької області, на узбережжі Азовського моря, в оточенні солоних озер з цілющими грязями, схожими на грязі відомого курорту

Мертвого моря. Ізраїлю. Знайомство з традиціями, культурою та побутом українців та інших народів, які проживають на селі.

Перспективним напрямком зеленого туризму є рибальський туризм. Зростає на Азовському морі (Бердянський і Приазовський райони), на річці Дніпро та в багатьох інших районах області, де є спеціально зариблені ставки. Наприклад, у селі Салтичі Чернігівського району створили цілий комплекс «Великий Став» із автостоянкою та житловими будинками для рибалок. Сільський туризм в Приазов'ї вдало поєднується з морським відпочинком, риболовлю, лікуванням та екскурсіями. Так, у Новокостянтинівці в садибі «Морський бриз» можна зануритися в цілюще термальне джерело, потім поїхати на море, порибалити, поплавати, пообідати борщем і зірвати кавун на городі. У селі Ін Чкалов Приазовського району відремонтували будинок всесвітньо відомого мандрівника Федора Конюхова, сюди приїжджають туристи з різних країн, ще більше іноземці. [56]

Отже, сільський зелений туризм – перспективний напрямок, обумовлений унікальним економіко-географічним положенням Запорізького регіону. Розвиток курортно-туристичної сфери в регіоні у цьому напрямку призведе до збільшення доходів, що надходять в регіональні і місцеві бюджети і тим самим покращить рівень життя населення. Це позитивно позначиться на зростанні попиту на місцеву продукцію, збільшенні об'єктів туризму, стану кон'юнктури у будівництві та інфраструктурі в регіоні, дасть змогу вирішувати проблеми зайнятості й екології.

3.2 Розробка сільського зеленого туру вихідного дня по Запорізькій області та його конкурентні переваги

В останнє десятиліття сільський зелений туризм став популярним як вид відпочинку не лише за кордоном, а й в Україні. Саме поняття сільського зеленого туризму включає, з одного боку, відпочинок у сільській місцевості з метою рекреації та пізнання історико-культурної спадщини, а з іншого боку, певний вид

вторинної господарської діяльності сільських жителів (власників) в рамках і з використанням будівель і ресурсів своєї власності (вілли, ферми), а також надання послуг, пов'язаних з відпочинком і туристичною діяльністю для відпочиваючих (туристів), зокрема гастрономії, забезпечення проживання тощо.

Зрозуміло, що розглядуваний сільський туризм називається так тому, що всі туристичні послуги, що входять до нього, надаються у сфері індивідуального сільського господарства. А чому він зелений? За загально визнаною туристичною класифікацією, зелень є екологічною.

Цей вид туризму повністю відповідає екотуризму, тобто такій формі туризму, в якій основною мотивацією туристів є спостереження та спілкування з природою, тим самим сприяючи збереженню навколишнього середовища та культурної спадщини.

Відповідно до основних принципів організації, екологічна (зелена) стежка має: бути доступною; важливою; багатогранною.

При створенні екологічних (зелених) маршрутів слід враховувати такі особливості:

1. Екологічний туризм повинен обов'язково мати компоненти: еко-освіта (наявність елементів екологічної освіти та вогнів), навколишнє середовище (здійснюється в екологічній поведінці групи у турі).

2. Екологічний (зелений) маршрут повинен дотримуватися традиційних принципів екологічного туризму, а саме:

- екологічний, суть якого полягає у визначенні та гармонізації основних зв'язків системи екотуризму (між туристами, туроператорами, природними ландшафтами, місцевою громадою);

- геоекологічний (конструктивно-географічний), заснований на природоорієнтованому раціональному використанні, охороні та відтворенні природних ресурсів;

- екостабілізація, метою якої є запобігання та мінімізація шкоди навколишньому природному середовищу, яка не впливає на екологічну стійкість навколишнього середовища;

– інтелектуально-виховний, з акцентом на загальну екологічну освіту та навчання;

- соціальна етика, яка має бути спрямована на формування екокультури та екоетики спілкування з навколишнім природним середовищем;

- етнекологічний, який ґрунтується на використанні етнокультурного середовища, збереженні та відтворенні етнокультурних традицій, раціональному природокористуванні та охороні природи;

- економічний розвиток, який полягає в ефективному управлінні сталим розвитком регіонів, у яких він здійснюється, та інвестуванні в захист і відтворення навколишнього природного середовища.

3. Обов'язковими вимогами до екологічних турів є:

– відповідність принципам екологічного туризму;

– наявність мандрівників;

– забезпечення туристів проїзними документами в прямому й зворотному напрямках;

– організація харчування на маршруті й у місцях розміщення;

– наявність природних (а іноді й культурних) визначних місць;

– підготовка місць для відпочинку та розміщення груп туристів на нічліг у кожному пункті зупинки (якщо це потрібно);

– наявність обслуговуючого персоналу (керівників туристичних груп, інструкторів, екскурсоводів);

– ув'язка календарних строків, маршрутів подорожей і розкладу руху транспорту з перевізниками;

– розробка господарсько-фінансового плану та калькуляції вартості туристичних путівок з урахуванням умов укладених договорів і наданих послуг;

– підбір і підготовка кадрів, забезпечення їх необхідними методичними матеріалами та реквізитами.

4. Екотуризм повинен виконувати такі завдання:

- постійно, систематично та активно дотримуватися критерію рівноваги навколишнього середовища;

- реулювати відносини між природою, суспільством та економікою;
- орієнтувати туристичні організації для збереження, відтворення та збільшення вартості навколишнього середовища, виділяючи частину туристичного доходу на вирішення суміжних завдань;
- підтримувати короткотермінові та довготермінові туристичні інтереси у збереженні природи для майбутніх поколінь, множення рекреаційних та туристичних ресурсів, а також для розвитку туризму;
- сформувати почуття особистої відповідальності у туристів за стан природи та її майбутнього.

Тому програма або візит можна вважати екологічним, якщо:

- Кваліфіковані путівники ведуть туристів до цікавих природних та культурних ландшафтів, що поважають навколишнє середовище;
- Є відвідування навчальних екологічних стежок, природних, наукових музеїв, екотехнологічні ферми та ознайомлення з місцевими екологічними проблемами;
- Програма туру передбачає ознайомлення з суто природними предметами та незайманою природою у поєднанні з вивченням традиційних та різних форм природи;
- Транспорт, який використовуються туристами, не завдає шкоди навколишньому середовищу;
- Туристична їжа є екологічно чистою та корисною, з місцевими продуктами, які включаються до туристичної дієти;
- Туристи не залишають на маршруті сміття, а збирають його для додаткової екотехнологічної обробки [55].

У цьому контексті організатори екологічних циклів віддають перевагу багаторазовій упаковці продукції;

- Відпочинок, бівуак і особливо багаття проводяться тільки в спеціально відведених місцях;
- Туристи збирають ягоди, квіти, лікарські рослини та природні сувеніри тільки в строго визначених місцях і в певний час;

- З усіх видів полювання можливе лише фотополювання (маршрути полювання, антиекологічні);
- Готелі, кемпінги або притулки та шале, де зупиняються туристи, розташовані таким чином, щоб вони не порушували нормальний та екологічно стійкий розвиток навколишнього ландшафту та не спотворювали їх зовнішній вигляд;
- Готелі та кемпінги будуються з екологічно чистих матеріалів, стічні води та викиди очищаються, інші відходи утилізуються;
- Місцеві жителі залучаються до туристичної діяльності та мають можливість далі розвивати традиційні форми господарства.
- Туристи з повагою ставляться до місцевих культурних традицій, намагаються їх пізнати та зрозуміти.
- Туристи беруть участь у вирішенні місцевих екологічних проблем за допомогою наявних у них засобів.
- Виручка від туру залишається (частково) в місцевому бюджеті [81].

Розвиток туризму дуже важливий для всієї країни та особистості. Культурне вираження людей, їх історію, їх традиції та їх звичаї завжди цікавились. Природна цікавість туристів формуватиме одну з найпотужніших туристичних моделей.

Зелені ферми Великодніх груп (18), надаються сільські зелені візити. Дві сільськогосподарські деталі, зоопарки для подорожей та контакти, присвячення Пасхи, майстерність писанок та ляльок, свіже повітря, смачні закуски "лише у вогні", весела конкуренція та задоволення від задоволення!

Мета цього туру - зробити туристів, ознайомленими з сутністю та традицією рідного міста, формуванням практичних та інтелектуальних навичок, почуття патріотизму, любові до рідного міста та розсудливого ставлення до природи.

Великдень святкують у всьому світі. Називати цей день звичайним святом було б неправильно, оскільки він вважається культовою подією у світовій історії та головним днем у році для всіх православних християн. Усі, хто шанує це свято,

отримують надію на спасіння, бо Христос воскрес. Світлого воскресіння прийнято досягати добрими справами, з цим пов'язано багато обрядів і традицій в Україні.

У багатьох частинах нашої країни пасхальні традиції та пасхальна свідомість передалися нам з давніх часів, тому насправді нічого не змінюється. Цей край, особливо Закарпаття, особливо багатий на традиції.

Свято Великодня пов'язане з процесією зі свічками, червоними ризами духовенства, приємними піснями та взаємними вітаннями. «Христос Воскрес!» – «Воістину воскрес!» Зовнішніми ознаками свята є також популярна з дитинства червонувата паска з родзинками та писанки.

Але головний символ цього світлого свята завжди асоціюється з богослужінням. Це містить:

- Пасхальна Вігілія, яка проходить з особливою урочистістю, оскільки саме Великдень вважається найважливішою подією церковного року;
- Великодне вітання або хрещення зі словами: «Христос Воскрес!» - «Воістину Воскрес» і потрійним поцілунком у щоку;
- Вогонь, що символізує світло Боже, від якого всі віруючі можуть запалити лампади та свічки та віднести їх додому;
- Великодня трапеза, яка відбувається після Великого посту і відбувається зі святими крашанками, крашанками, які вважаються символом Воскресіння Христового, а також сиром і ковбасою;
- Хресний хід, який йде опівночі перед Великоднем від православної церкви, супроводжується гучним співом і завершується ранковою службою;
- Після семи днів тиші звучать нарциси на честь Воскресіння Христового.

Народні гуляння традиційно стартували пасхальним вечером. Улюбленими розвагами на Великдень, які в деяких регіонах країни тривають до двох тижнів. Всі святкування супроводжувалися так званими христосуванням – привітаннями з розбиванням писанок і триразовими поцілунками. Це традиційна пасхальна спадщина, яка прийшла з древньоцерковної традиції.

Тривалість та дата туру: 1 день; 5 травня 2024 р.

Транспортне забезпечення туру: передбачено трансфер до місця початку туру комфортабельним автобусом турфірми місткістю 20 осіб. В автобусі доступний безкоштовний Wi-Fi та питна бутильована вода.

Програма туру наведена у табл. 3.2.1.

Таблиця 3.2.1

Програма туру вихідного дня по Запорізькій області

День/дата	Час	Заходи
1 день 05.05.2024 р.	10:00	Збір групи у м. Запоріжжя на пл. Маяковського
	11:00- 15:00	<p>Відвідування аграрного комплексу сільського туризму з контактним зоопарком «Аквазоо-Петрополь» (https://aquazoo.zp.ua/):</p> <ul style="list-style-type: none"> • святкова зустріч гостей садиби з короваєм та фуршетом; • святкова атмосфера завдяки українським пісням та ватрі; • відвідування комплексу «Аквазоо» – це не звичайний зоопарк! Тут не можна просто дивитися на тварин! Їх можна і потрібно гладити, годувати, обіймати, фотографувати та заряджати своєю позитивною енергією. Усі тварини в зоопарку товариські, тому не забудьте взяти з собою частування! • освячення верби священиком на території садиби (гості приносять вербу, яйця, воду); • майстер-клас з писанкарства – беремо в руки писанки та під керівництвом професіонала пробуємо розписувати писанки; • інтерактивний музей сільськогосподарської техніки АФ Славутич & Aquazoo (трактори, комбайни, сівалки, вантажівки та ін.); • обід «просто біля багаття» – суп з домашньою локшиною, каша біля багаття; • веселий конкурс «Спритний свинолов».
	15:00- 18:00	<p>Відвідування садиби зеленого туризму «Хутір Петерсона» (https://funtime.kiev.ua/where-to-go/hutor-petersona/):</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Святковий фуршет на вході – пригощайтесь типовими коржами, хлібом із салом та скуштуйте медовуху; ☐ Відвідування території та спілкування з тваринами;

	☐ Місце для пікніка біля ставка; ☐ Заняття на свіжому повітрі – змагання, ігри, стрільба в тирі, перетягування канату, кишенькові бої; ☐ «Наземне таксі» – їзда в блоці двигуна; ☐ Майстер-клас із виготовлення солом'яних ляльок – кожен розходиться з підвіскою на пам'ять; ☐ Завершення канікул, вручення символічних призів активним учасникам конкурсів та майстер-класів.
19:00	Повернення групи до м. Запоріжжя.

Калькуляція туру наведена у табл. 3.2.2.

Таблиця 3.2.2

Калькуляція туру «Свято Великодня на зелених хуторах»

№ з/п	Найменування витрат	Ціна, грн	Кількість	Розрахункова формула	Загальна сума, грн
1	Транспорт	2500	1	-	2500
2	Заробітна плата супроводжуючого	500	1	Вз = Денна ставка * Кількість днів роботи	500
3	Харчування (фуршети, обід	200	18	-	3600
4	Екскурсійне обслуговування	200	18	-	3600
5	Майстер-класи	100	18	-	1800
6	Накладні витрати	-	10%	Вн = (п1 + п2 + п3 + п4 + п5) * 10% / 100%	1200
7	Страховання туристів	50	18	-	900
8	Прибуток турфірми	-	20%	Ціна = 20%/100% * (п1 + п2 + п3 + п4 + п5 + п6 + п7)	2820
9	Загальна вартість туру	-	-	Втз = п1 + п2 + п3 + п4 + п5 + п6 + п7 + п8	16920
10	Ціна путівки на 1 особу	-	група 6 осіб	Цп = Втз / Кількість осіб	940

Згідно даних табл. 2.3.2 ціна путівки на 1 особу – 940 грн.

До вартості туру входить:

- проїзд на комфортабельному автобусі;
- екскурсія по агросадибі «Аквазоо-Петрополь» і садибі «Хутір Петерсона»;
- квитки у контактний зоопарк та спілкування з тваринами;
- майстер-клас з ляльки-мотанки з соломи;
- майстер-клас з писанки (розпис яєць);
- розважальна програма: конкурси, забави, танці та ін.;
- супровід;
- частування (фуршет та обід).

Додатково оплачується:

- особисті витрати;
- частування для тварин (за бажання візьміть з собою соломку, моркву, яблучка, сухарики).

Автором розроблено можливу систему знижок (табл. 3.2.3) та запропоновано провести анкетування (табл. 3.2.4) після відвідування туру.

Таблиця 3.2.3

Система знижок

Знижка дітям до 12 років	100 грн
Знижка дітям до 5 років	75% від вартості (надається окреме місце в автобусі)
Компанія понад 10 осіб на одну дату	Безкоштовна поїздка для однієї людини
Акція 10+1	Безкоштовно для однієї людини
Акція 5+1	50% вартості екскурсії для однієї людини
Купуючи за 5 тижнів до бажаної дати	7% вартості екскурсії
Знижка іменинника	20% вартості екскурсії

Якщо День Народження припадає на тиждень, в який виїжджає екскурсія	Безкоштовно
---	-------------

Коли готується туристичний продукт, виникає проблема його популяризації (просування). Для сприяння їх діяльності використовується ряд заходів. Останнім часом дуже важливо рекламувати Інтернет, який найчастіше представлений під час візиту до туристичних агентств.

Таблиця 3.2.4

Опитування респондентів – споживачів туру «Свято Великодня на зелених хуторах»

№ п/п	Питання	Відповіді на запитання			
		так	не зовсім	ні	свій варіант
1.	Стать				
	- жіноча				
	- чоловіча				
2.	Чи задоволені ви організацією туру «Свято Великодня на зелених хуторах»?				
3.	Чи було достатньо часу для відвідування всіх запланованих місць?				
4.	Чи вважаєте ви, що маршрут туру був добре продуманий?				
5.	Чи сподобалася вам екскурсія по зелених хуторах?				
6.	Чи були надані всі необхідні зручності під час туру?				
7.	Чи була екскурсоводка (екскурсовод) достатньо інформативною?				
8.	Чи задоволені ви святковими заходами, організованими під час туру?				

9.	Чи рекомендували б ви цей тур своїм друзям або родичам?				
10.	Чи плануєте ви відвідати подібні тури в майбутньому?				

Цей візит буде опублікований на сайті та сторінках у соціальних мережах туристичних агентств та відвідування об'єктів на гастролях (<https://aquazoo.zp.ua/>; <https://funtime.kiev.ua/weretogo/hutor>). Засоби їх просування - участь у туристичних виставках, яким допомагають не лише туристичні компанії, а й потенційні покупці турів. Отже, для того, щоб сприяти цьому типу туризму (туру), йому рекомендується, коли він повертається до своєї відправної точки, щоб провести розслідування клієнтів «коментарів», що призводить до результатів купонів зі знижками на наступні поїздки з туристичними агентствами, спогади, запрошення для друзів та батьків, під час цієї поїздки наступного року.

Висновок до розділу 3

Основними стратегічними напрямками розвитку зеленого туризму є створення екологічно чистих туристичних маршрутів, розвиток інфраструктури та забезпечення транспортної доступності до туристичних об'єктів. Важливим аспектом є також підтримка місцевих фермерів та підприємців, які займаються організацією туристичних послуг. Це можуть бути екскурсії, дегустації місцевих продуктів, майстер-класи з народних ремесел та інші туристичні активності.

Ефективна промоція регіону є важливим елементом стратегії розвитку зеленого туризму. Це включає створення брендovаних інформаційних матеріалів, ведення соціальних мереж, участь у міжнародних виставках та форумах, організацію прес-турів для журналістів та блогерів. Важливо підкреслювати унікальність Запорізької області, її природні та культурні багатства, щоб привабити туристів з України та з-за кордону.

В цілому, впровадження зеленого туризму сприяє економічному та соціальному розвитку сільських громад, зменшенню безробіття, раціональному

використанню природних ресурсів та покращенню якості життя місцевого населення. Запорізька область, завдяки своєму багатому природному та культурному потенціалу, має всі передумови для успішного розвитку цього напрямку, що забезпечить стійке зростання регіону та підвищить його туристичну привабливість у майбутньому.

Отже, стратегічні напрями розвитку зеленого туризму в Запорізькій області включають комплексний підхід, що охоплює екологічну освіту, підтримку місцевого підприємництва, розвиток інфраструктури та ефективну промоцію регіону. Всі ці заходи сприятимуть не лише збереженню природних ресурсів, але й соціально-економічному розвитку регіону, залученню інвестицій та підвищенню рівня життя місцевого населення.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

1.1 Сільський зелений туризм, як перспективна галузь туризму, зазнає значного зростання як у світі, так і в Україні. Дослідження, проведене у рамках даного дипломного проекту, висвітлило різні аспекти цього виду туризму та його значення для сільських районів.

Рекреація в Україні спрямована на розвиток і відновлення фізичних, інтелектуальних та емоційних сил людини, що сприяє підвищенню продуктивності та якості життя. Рекреаційно-туристичні ресурси включають природні, природно-антропогенні та соціально-історичні об'єкти, що формують основу для туризму. Україна має багаті природні та культурно-історичні ресурси, що дозволяє розвивати різні види туризму.

Ефективний розвиток туризму вимагає розвиненої інфраструктури, зокрема готелів, транспортних мереж та розважальних закладів. Інвестиції в інфраструктуру є ключовим фактором для покращення туристичних послуг. Український туризм має потенціал для зміцнення економіки, підвищення добробуту громадян та збереження культурної спадщини. Формування позитивного іміджу країни як туристичного напрямку сприятиме сталому розвитку галузі.

1.2 Системний підхід до дослідження ресурсного потенціалу та розвитку туризму є комплексною системою науково-практичних методів, спрямованих на аналіз, оцінку та ефективне використання різноманітних ресурсів для сприяння розвитку індустрії туризму. Він охоплює географічні, економічні, соціокультурні, маркетингові та статистичні аспекти. Географічний підхід аналізує природні та антропогенні ресурси, визначаючи туристичний потенціал території. Економічний підхід оцінює економічний вплив туризму, визначає ефективність інвестицій та вплив на зайнятість. Соціокультурний підхід враховує вплив туризму на культурну спадщину та соціально-економічний розвиток місцевих громад. Маркетинговий підхід аналізує ринкові тенденції та розробляє ефективні стратегії брендингу та реклами. Статистичний підхід збирає та аналізує дані про обсяги туристичних потоків та економічні показники. Інтеграція цих методів дозволяє отримати повну картину ресурсного потенціалу та перспектив розвитку туризму, що сприяє створенню стійких стратегій для розвитку галузі та економічного зростання регіону.

Інтеграція цих методів дозволяє отримати більш повну та об'єктивну картину ресурсного потенціалу та перспектив розвитку туризму. Розуміння географічних особливостей, економічних можливостей, соціокультурних взаємодій та статистичних тенденцій сприяє розробці стратегій розвитку індустрії туризму. Це дозволяє досягти сталого та збалансованого розвитку, який враховує інтереси туристів і місцевих жителів, повною мірою використовуючи потенціал туристичних ресурсів для економічного, соціального та культурного збагачення території.

1.3 Сільський зелений туризм в Україні відіграє важливу роль у розвитку сільських територій, забезпечуючи додаткові доходи для місцевих жителів та сприяючи збереженню природних і культурних ресурсів. Основні переваги цієї галузі включають економічні вигоди через розширення послуг розміщення та майстер-класів, соціокультурний вплив, що сприяє збереженню культурної спадщини, та екологічну відповідальність у використанні природних ресурсів.

Однак проблемою залишається відсутність чіткого правового регулювання та системи сертифікації послуг, що вимагає уваги законодавців для зміцнення правового статусу і підвищення якості обслуговування. Міжнародний досвід показує, що впровадження систем сертифікації може підвищити стандарти якості та безпеки для туристів, що є ключовим аспектом подальшого розвитку сільського зеленого туризму в Україні.

2.1 Зелений туризм в Європі, зокрема сільський зелений туризм, представляє собою динамічно розвиваючийся сектор, який має значний потенціал для підтримки сільських територій та збереження природного середовища. Він виступає ефективним інструментом для стимулювання економіки сільських громад, забезпечуючи додатковий дохід для місцевих жителів, підвищуючи рівень зайнятості та сприяючи розвитку інфраструктури. Популяризація зеленого туризму сприяє збереженню місцевих традицій, покращенню якості життя сільського населення і сприяє підвищенню усвідомлення важливості природного середовища.

Сільський зелений туризм в Європі варіюється за різними концепціями та моделями, такими як фермерські господарства, екологічні резервати, виноробні господарства та інші. Країни Європейського Союзу, такі як Німеччина, Франція, Нідерланди, Польща та Чехія, є лідерами у розвитку зеленого туризму, що відображається у високому рівні туристичних ночей та значній популярності природних місць для відпочинку.

Важливим елементом подальшого розвитку сільського зеленого туризму є глобалізація сектора, яка сприяє зниженню бар'єрів для міжнародної туристичної діяльності та створенню єдиної мережі інфраструктури. Це стимулює міжнародний обмін туристами та сприяє зростанню числа робочих місць у сільській місцевості.

Узагальнюючи, зелений туризм не лише сприяє економічному розвитку сільських регіонів та збереженню природи, але й відіграє важливу роль у підтримці місцевих традицій, покращенні якості життя мешканців сіл і збереженні культурної спадщини. Цей напрямок туризму продовжує займати

актуальну позицію в сучасній європейській туристичній індустрії і має потенціал для подальшого розширення і удосконалення у майбутньому.

2.2 У 2023 році в Україні відзначився загальний позитивний тренд у туристичній галузі. За зведеними даними, обсяг обслуговування туристів зріс на 4%, досягши позначки у 2,3 млн осіб. Важливим фактором була активізація іноземного туризму, зокрема в'їзного, що спостерігалася у семи регіонах країни, а також розвиток внутрішнього туризму в 21 регіоні.

За результатами першого півріччя 2023 року, сума туристичного збору склала 85,47 млн грн, що на 3,9% менше від аналогічного періоду 2022 року, але на 23,1% більше від 2021 року. Найбільш значні суми туристичного збору були сплачені у Львівській області та місті Києві, хоча останнє спостерігало зменшення на 29,3%.

У Запорізькій області також спостерігався позитивний розвиток туризму. Кількість обслугованих туристів у 2023 році становила 56,84 тис. осіб, що на 5,4% більше порівняно з 2015 роком. Вартість реалізованих туристичних путівок зросла в 3,5 рази, а доходи від надання туристичних послуг збільшилися в 2 рази за період з 2018 по 2023 рік

Проте, існують проблеми, які гальмують повний потенціал розвитку туризму в області. Недостатня інфраструктура, високі ціни на готельні послуги, та недоліки в обслуговуванні відповідно до міжнародних стандартів залишаються актуальними проблемами

Отже, необхідність модернізації існуючої туристичної інфраструктури та підвищення конкурентоспроможності туристичних послуг стають ключовими завданнями для подальшого розвитку туризму в Запорізькій області. Враховуючи позитивні тенденції і підтримку з боку держави, можна очікувати подальшого зростання туристичного потенціалу регіону.

2.3 Область має значний потенціал для розвитку туризму, зокрема зеленого, що підтверджується наявністю різноманітних природних, культурних і історичних ресурсів.

По-перше, Запорізька область має сприятливі природно-кліматичні умови, які включають континентальний клімат і доступ до водних ресурсів (море, річки, водосховища), що є важливими елементами для розвитку різних форм туризму, включаючи водний туризм та відпочинок на пляжах.

По-друге, область багата на історико-культурні пам'ятки, що є привабливими для туристів, які цікавляться культурною спадщиною. Наприклад, існує кілька грязевих курортів і мінеральних джерел, які можуть бути використані для медичного туризму.

По-третє, розвинута транспортна інфраструктура, яка включає залізничні, автомобільні та водні маршрути, полегшує доступ до різних туристичних місць у регіоні.

Незважаючи на ці переваги, існують певні слабкі сторони, що обмежують потенціал розвитку зеленого туризму. Серед них — виражена сезонність відпочинку, низька якість обслуговування в деяких місцях, відсутність категоризації і стандартизації послуг, а також недостатня обізнаність населення з місцевими туристичними можливостями.

Щоб забезпечити сталий розвиток зеленого туризму, необхідно прийняти ряд заходів. По-перше, важливо створити єдину законодавчу базу для регулювання туристичної діяльності і залучення інвестицій. По-друге, необхідно покращити якість обслуговування та створити інфраструктуру, яка задовольнятиме потреби місцевих і іноземних туристів. По-третє, важливо підвищувати інформованість населення про місцеві туристичні об'єкти та ресурси.

Таким чином, Запорізька область має значний потенціал для розвитку зеленого туризму, і вдалі дії можуть призвести до підвищення туристичної привабливості регіону і покращення соціально-економічного становища населення.

3.1 Висновок щодо стратегічних напрямків розвитку зеленого туризму в Запорізькій області у післявоєнний період відображає значний потенціал регіону у відновленні та розвитку туристичної інфраструктури. Область, з багатою

природнісною та культурною спадщиною, має унікальні можливості для приваблення туристів, за умови правильної стратегії розвитку.

Перш за все, ключовим аспектом є створення екологічно чистих туристичних маршрутів, що відповідають вимогам сучасних туристів. Це означає не лише збереження природних ресурсів, а й акцент на їх екологічну відновлюваність та стале управління. Важливо також враховувати соціокультурний контекст і історичне значення місцевих об'єктів для інтеграції в туристичний продукт.

Другий аспект — це розвиток інфраструктури, яка має бути зручною та доступною для туристів. Кемпінги, гостьові будинки, маршрутизація та інформаційна підтримка грають важливу роль у забезпеченні комфортного перебування та розваг.

Третій напрямок — це стимулювання місцевих підприємців у галузі зеленого туризму. Підтримка фермерських господарств, майстер-класи, виноробні та інші локальні підприємства сприяють розвитку економіки та створенню нових робочих місць. Фінансова підтримка та участь у туристичних виставках сприяють просуванню місцевих продуктів на ринок.

Окрім цього, висновок акцентує на необхідності врахування різноманітних аспектів, таких як економічна ефективність та соціальні вигоди для місцевого населення, збереження природних ресурсів та культурної спадщини. Лише комплексний підхід та врахування всіх цих аспектів може забезпечити успішний розвиток зеленого туризму в Запорізькій області, зробивши його не лише екологічно чистим, але й економічно вигідним для всіх учасників процесу.

3.2 Розроблена програма сільського зеленого туру вихідного дня по Запорізькій області має значний потенціал для приваблення туристів та стимулювання розвитку сільського зеленого туризму в регіоні. Вона ефективно поєднує в собі елементи екологічного туризму та підсилює місцеві традиції і культурні цінності через участь місцевих жителів у туристичному бізнесі. Програма забезпечена комфортним транспортним забезпеченням і включає в

себе різноманітні елементи, що створюють цікаву та насичену програму для відвідувачів.

Запорізька область має потенціал для подальшого розвитку сільського зеленого туризму, особливо з урахуванням багатой культурної спадщини та природних ресурсів. Зелений туризм в цьому регіоні сприяє збереженню природного середовища, підтримці традиційних господарств і популяризації місцевих культурних цінностей серед відвідувачів.

Таким чином, розроблена програма зеленого туру є перспективною і може слугувати прикладом для інших регіонів України в розвитку сільського зеленого туризму, сприяючи збереженню навколишнього середовища і підтримці регіонального розвитку.

14.06.24р.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про туризм», № 324 від 15.09.2015 р.
2. Закон України «Про сільський та сільський зелений туризм»
3. Закон України «Про особисте селянське господарство» № 742 від 15.05.2023 р.
4. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі від 30.07.2015 р. № 876 (zareestrovano в Міністерстві юстиції України 19 вересня 2015 р. за № 1595/21907)
5. Алексєєв В. М. Проблеми самодостатності територіальних громад / В. М. Алексєєв // Науковий журнал «Університетські наукові записки» Хмельницького університету управління та права. – 2007. – № 3. (23) – С. 115-120.
6. Алексєєва Ю. В. Ініціатива територіальних громад щодо розвитку туризму / Ю. В. Алексєєва // Управління сучасним містом. – 2004. – № 4-6 (14). – С. 222-228.
7. Амосов О. Ю. Перетворення механізмів державного регулювання економічного розвитку / О. Ю. Амосов // Державне управління та місцеве самоврядування: зб. наук. праць: у 2 ч. / за заг. ред. Г. І. Мостового, Г. С. Одінцової. – Харків: Хар РІДУ НАДУ, 2001. – Вип. 2. – С.10-16.
8. Афанасьєв О. Є. Скансени України як репрезентанти регіональних типів природокористування / О. Є. Афанасьєв // Географія та туризм. – 2011. Вип. 15. – С. 111-120.
9. Багрій М. В. Вдосконалення державного регулювання туристичної привабливості сільських територій / М. В. Багрій // Агросвіт. – 2014. – № 14. – С. 69-72.
10. Барановський М. О. Сільські території України: рівень розвитку, трансформаційні зміни, концепції реформування / М. О. Барановський // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Економіка, аграрний менеджмент, бізнес»: зб. наук. праць. – 2011. – Ч. 1. – Вип. 163. – С. 19-25.

11. Басюк Д. І. Трансформація туризму в Україні на принципах сталого розвитку: досвід європейських країн / Д. І. Басюк // Економіка та держава. 2019. – № 2. – С. 17–21.

12. Биркович В. І. Розвиток сільського туризму в депресивних регіонах України: економіко-правовий аспект / В. І. Биркович [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/September 09/05.htm>.

13. Биркович В. І. Сільський зелений туризм – пріоритет розвитку туристичної галузі України / В.І. Биркович // Стратегічні пріоритети. Наук.-аналіт. щокварт. зб. – 2008. – №1 (6). – С. 137-143.

14. Бондарець Д. С. Перспективи розвитку рекреаційних ландшафтів Запорізької області / Д. С. Бондарець // Географія та туризм. – 2012. – Вип. 20. – С. 287-294.

15. Боруцька Ю. З. Порівняльна характеристика, аналіз і перспективи розвитку сільського зеленого туризму у різних регіонах України / Ю. З. Боруцька, С. Б. Рибак // Матеріали Круглого столу «Розвиток туризму в Україні: проблеми, виклики та перспективи», Львів, 26 вересня 2019 р. – Львів : ЛНУВМтаБТ, 2019. – С. 8–13.

16. Боруцька Ю. З. Світовий досвід методично-організаційних аспектів створення екологічних стежок / Ю. З. Боруцька // Екологія та природокористування в системі оптимізації відносин природи і суспільства : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Львів : Екологічний коледж ЛНАУ, 2018. – С. 26–30.

17. Булах Т. М. Сільський туризм як перспективний напрям для соціально-економічного розвитку села / Т. М. Булах // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – № 11. – С. 143–147.

18. Волинь: розвиток за рік. Статистично-інформаційний щорічник. – Луцьк: Луцька ДОА, 2022. – 89 с.

19. Волинь: розвиток за рік. Статистично-інформаційний щорічник. – Луцьк: Луцька ДОА, 2023. – 95 с.

20. Габа М. І. Сільський зелений туризм – перспективний вид туризму для реформування економіки України. М. І. Габа // Інтелект XXI. – 2016. – № 2. – С. 88-94.

21. Гальків Л. І. Чинники та соціально-економічні ефекти розвитку сільського зеленого туризму в Україні / Л. І. Гальків, О. В. Килин // Вісник національного університету «Львівська політехніка». Збірник наукових праць. Серія: Проблеми економіки та управління. – 2015. – № 815. – С. 22-26.

22. Герчанівська П. Е. Дерев'яні церкви України. — К.: Наукова думка, 2023. – 136 с.

23. Головне управління статистики у Запорізькій області / Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zp.ukrstat.gov.ua>.

24. Гончаров Ю. В. Сільський зелений туризм як перспективний напрям розвитку загального піднесення економічного рівня регіону / Ю. В. Гончаров // Інтелект XXI. – 2014. – № 3. – С. 41-45.

25. Гончарук П. С. Історія України з найдавніших часів до початку ХХ ст. Курс лекцій. / Гончарук П. С. - К.: Центр навчальної літератури, 2022. - 528 с.

26. Горішевський П. А. Сільський зелений туризм: організація надання послуг гостинності / П. А. Горішевський, В. П. Васильєв, Ю. В. Зінько // Івано-Франківськ: Місто-НВ, 2003. – 148 с.

27. Горішевський П. А. Використання італійського законодавчого досвіду для розробки законопроектів у сфері сільського туризму України / П. А. Горішевський, Ю. В. Зінько, В. П. Васильєв, С. Ф. Благодир, М. Б. Іваник // Географія та туризм. – 2016. – Вип. 16. – С. 51-59.

28. Горшкова Л. О. Розвиток сільського «зеленого» туризму як складової частини туристичного комплексу / Л. О. Горшкова // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. – 2020. – Т. 31 (70). – № 1. – С. 115-120.

29. Європейські інтеграційні процеси та транскордонне співробітництво: міжнародні відносини, економіка, політика, історія, право: Тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конференції студентів, аспірантів і молодих науковців. –

Луцьк, 30 вересня - 1 жовтня 2024 р. / За ред. В. Й. Лажніка і С В. Федонюка. – Луцьк: РВВ "Вежа" Волин, держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2021. – С. 162-164.

30. Земельна В.О. «Зеленому туризму» - зелена дорога / Земельна В.О. // Луцький замок. – 2022. – 2 червня. – С. 4.

31. Іванова В. Г. «Сільський туризм» як категорія науки адміністративного права та законодавства України / В. Г. Іванова // Право і суспільство. – 2010. – № 3. – С. 119-125.

32. Каднічанський Д. Використання історико-культурної спадщини України у туризмі на прикладі скансенів / Д. Каднічанський // Краєзнавство. – 2012. – № 1. – С. 128-137.

33. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні. / Кифяк В. Ф. — Чернівці: Книги-XXI, 2023. — 298 с.

34. Краєзнавство і туризм: освіта, виховання, стиль життя: Матеріали II Міжнар. наук.- практ. конф. (9- 11 листопада 2023 р.). — К.: 2010. — 36 с.

35. Клімчук Б.П., Луцишин Н.П., Луцишин П.В. Єврорегіон "Буг": концепція та стратегія розвитку: Монографія. / Клімчук Б.П., Луцишин Н.П., Луцишин П.В.- Луцьк: РВВ "Вежа" Волин, держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2015. – 416 с.

36. Короткий довідник з використання технічної допомоги в галузі транскордонної співпраці / Опрацювання тексту А. Ососінської; пер. Е. Ружанської-Кокшар. – Люблін, 2021. – 67 с.

37. Лохотроцька Т. Динаміка розвитку туристичної галузі Запоріжжя в 2023 році / Лохотроцька Т. // Про бізнес. – 2021. - № 2. – С. 12-15.

38. Лохотроцька Т. Динаміка розвитку туристичної галузі Запоріжжя в 2024 році / Лохотроцька Т.// Про бізнес. – 2022. - № 2. – С. 10-14.

39. Лохотроцька Т. Динаміка розвитку туристичної галузі Запоріжжя в 2025 році / Лохотроцька Т.// Про бізнес. – 2023. - № 2. – С. 13-16.

40. Марченко О. А. Сучасна оцінка регіональної структури туристичного потенціалу Запорізької області / О. А. Марченко // Бізнеснавігатор. Науково-виробничий журнал. – 2015. – № 2 (37). – С. 151-157 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnav_2015_1_29.

41. Марченко О. А. Сучасна оцінка ресурсного потенціалу туристичної галузі Запорізької області / О. А. Марченко // Бізнес-навігатор. Наукововиробничий журнал. – 2016. – №1 (38). – С. 134-140 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://business-navigator.ks.ua/journals/2016/38_2016/26.pdf

42. Мельник В.І. Розвиток сільського туризму Запоріжжя – справа державна / Мельник В.І.// Луцький замок. – 2023. – 4 лютого. – С. 8.

43. Павлов В.І., Черчик Л.М. Рекреаційний комплекс Запоріжжя: теорія, практика, перспективи: Монографія. / Павлов В.І., Черчик Л.М. – Луцьк: Надстир'я, 2011. – 124 с.

44. Панкова Є.В. Туристичне краєзнавство: навч. посіб. / Панкова Є.В. – К.: «Альтерпрес», 2023. – 352с.

45. Розінська О.Л. Сільський туризм набуває обертів / Розінська О.Л. // Досвітня зоря. – 2021. – 23 липня. – С. 6-7.

46. Самко О. О. Оцінка туристичного потенціалу регіону та рівня його використання Економічні науки. Серія регіональна економіка» зб.наук.пр. Вип. 7(27). Ч. 4. Луцьк, 2020. С. 129–134.

47. Самойленко Т. Г. Ресурсний потенціал сталого економічного розвитку сільських територій / Т. Г. Самойленко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки. – 2015. – Вип. 15. – Ч. 3. – С. 39-42.

48. Сільський зелений туризм: від А до Я / Упорядники: Н. М. Кравець, О. М. Кравець, А. Л. Шипко, – Херсон, 2010. – 52 с.

49. Сільський та екологічний туризм як фактор сталого розвитку території. Методичні рекомендації. Все про туризм. Туристична бібліотека. URL:http://tourlib.net/books_green/siet01.htm

50. Смирнов І. Г. Визначення рівня конкурентоспроможності країн світу в туризмі: сучасні відходи . Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2015. № 5-6. С.37-49

51. Смирнов І.Г., Любіцева О.О. . Туристичний бізнес під час пандемії Covid19: світовий та український досвід. Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. 2020 № 3(2). С. 196-207.

52. Сорокіна Г. О. Екологічний туризм : навч. посіб. / Г. О. Сорокіна ; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. – 206 с.

53. Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні URL: <https://www.greentour.com.ua/>

54. Степанов В. Ю. Сільський зелений туризм в Україні: проблеми та перспективи Актуальні проблеми державного управління. 2018. № 1(53). С. 1-5.

55. Стратегія розвитку міста Мелітополя на період до 2030 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tsatu.edu.ua/nauka/wp-content/uploads/sites/49/strategija-rozvytku-melitopolja-do-2030-roku.pdf>

56. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80/conv/print#n9>

57. Стренковська А.Ю. Євдокімова О.М. проблеми та перспективи розвитку зеленого туризму в Україні. Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка Випуск 38-2. 2019

58. Тищук І. В. Методичні підходи до оцінювання регіональних особливостей поширення сільського зеленого туризму в Україні / І. В. Тищук Вісник НУВГП. Економічні науки: зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2016. Вип. 4(76). С. 136-143.

59. Туристичний барометр України URL: <http://www.ntoukraine.org/assets/files/ntou-statistics-barometer-2020.pdf> (дата звернення: 28.10.2022).

60. Христенко Г. М. Сільський зелений туризм в Україні: проблеми і перспективи розвитку / Г. М. Христенко // Ефективна економіка. – 2019. – № 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7298>.

61. Черкашина, І., Адамюк, А. П., Пшеничних, Ю. А. Основи антикризового управління: вплив та шляхи подальшого розвитку міжнародного туризму в умовах пандемії // Вісник молодіжної науки. 2020. № 2 (24). С. 5

62. Ядошук В.В. Удосконалення туристської інфраструктури євро регіону "Буг" / Ядошук В.В. // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Інноваційний розвиток економіки (36. наук. пр.). Вип. 6 (XLIV). У 4-х ч. / НАН України. Інститут регіональних досліджень. Редкол.: відп. ред. академік НАН України М. І. Долішній. - Ч. I. – Львів, 2023. – С. 272-281.